NARODOWE
CENTRUM
KULTURY

III LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCE IM. PŁK. DIONIZEGO CZACHOWSKIEGO W RADOMIU

Anna PROKOP

DNI KULTURY ŻYDOWSKIEJ W RADOMIU

DZIAŁANIA SZKOŁY W ZAKRESIE UPOWSZECHNIANIA WIEDZY O HISTORII I KULTURZE ŻYDÓW

III Liceum Ogólnokształcące im. płk Dionizego Czachowskiego w Radomiu

Przygotowanie i druk publikacji sfinansowano ze środków

NARODOWEGO CENTRUM KULTURY

Redakcja: Danuta Sawicka

Fotografie: zbiory szkolne, zbiory autora

Projekt okładki: Anna Prokop, Andrzej Kirsz

Na okładce zdjęcie srebrnej lampki chanukowej z 1878 roku, znajdującej się w zbiorach Muzeum im. Jacka Malczewskiego w Radomiu

© Copyright by: Anna Prokop, III Liceum Ogólnokształcące im. płk Dionizego Czachowskiego w Radomiu 2009

Opracowanie graficzne: Andrzej Kirsz

1959

Wydawnictwo Naukowe Instytutu Technologii Eksploatacji – PIB
ul. K. Pułaskiego 6/10, 26-600 Radom, tel. centr. 364-42-41, fax 3644765
e-mail: instytut@itee.radom.pl http://www.itee.radom.pl

Spis treści

Od autora 5

Dni Kultury Żydowskiej w Radomiu 7

Udział szkoły w programach edukacyjnych Fundacji Ochrony Dziedzictwa Żydowskiego 37

Pozostałe działania w zakresie upowszechniania wiedzy o historii i kulturze Żydów 52

Plany na przyszłość 54

Media o nas 57

OD AUTORA

Niniejsza publikacja, którą III Liceum Ogólnokształcące im. płk. Dionizego Czachowskiego w Radomiu prezentuje Szanownym Czytelnikom, powstała z okazji organizowanych przez szkołę, z inicjatywy Pani Dyrektor Danuty Sawickiej, Dni Kultury Żydowskiej w Radomiu. Mam nadzieję, że przyczyni się ona do spopularyzowania działań szkoły, mających na celu upowszechnianie wiedzy o historii i kulturze Żydów.

Szkoła przywiązuje duże znaczenie do wychowania młodzieży w duchu tolerancji, poszanowania tradycji innych kultur i narodów, które współtworzyły i nadal współtworzą historię naszego państwa. Realizuje projekty edukacyjne i przedsięwzięcia, mające na celu poznanie historii, tradycji i kultury Żydów oraz losów mniejszości żydowskiej mieszkającej przed II wojną światową w Radomiu. Udział w nich świadczy nie tylko o zainteresowaniu młodzieży przeszłością naszego miasta, ale także o szacunku dla ludzi reprezentujących inną kulturę i wyznających inną religię. Dążąc do ochrony żydowskiego dziedzictwa kulturowego, młodzież liceum objęła opiekę nad Cmentarzem Żydowskim przy ul. Towarowej koło Ronda Kozienickiego w Radomiu. Podejmuje działania publiczne w celu przywrócenia mieszkańcom Radomia pamięci o wielokulturowej historii miasta.

Publikacja, którą oddajemy w Państwa ręce, ma przybliżyć działania zrealizowane przez szkołę w zakresie upowszechniania wiedzy o historii, tradycji, kulturze i religii żydowskiej, m.in. dotyczące organizacji Dni Kultury Żydowskiej (tegoroczne Dni pod hasłem „Spotkanie Kultur" miały przede wszystkim uświadamiać młodzieży bogactwo i różnorodność kultury żydowskiej oraz kultury arabskiej, romskiej i czeczeńskiej), udziału szkoły w programach edukacyjnych Fundacji Ochrony Dzie-

dzictwa Żydowskiego, Żydowskiego Instytutu Historycznego, Centralnego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli, Stowarzyszenia „Dzieci Holokaustu" w Polsce i innych przedsięwzięć. Mamy nadzieję, że niniejsza publikacja spotka się z przychylnym przyjęciem ze strony Państwa, a być może przedstawione w niej przykłady współpracującej ze sobą młodzieży, podejmującej dialog, słuchającej, uczącej się, działającej czy bawiącej się, będzie inspiracją do podjęcia podobnych działań przez inne szkoły i instytucje.

Składamy serdeczne podziękowania wszystkim instytucjom państwowym, samorządowym, naukowym i pozarządowym, z którymi współpracujemy w zakresie rozbudzania zainteresowań młodzieży, kształtowania postaw zrozumienia i akceptacji wobec innych nacji i kultur.

Anna Prokop

DNI KULTURY ŻYDOWSKIEJ W RADOMIU

I. DNI KULTURY ŻYDOWSKIEJ W RADOMIU

5–7 CZERWCA 2008 ROKU

PATRONAT HONOROWY

Naczelny Rabin Polski Michael Schudrich

Prezydent Miasta Radomia Andrzej Kosztowniak

CELE I. DNI KULTURY ŻYDOWSKIEJ W RADOMIU

1. Upowszechnianie wiedzy o historii, religii, tradycji, kulturze żydowskiej i izraelskiej.
2. Ukazywanie przenikania i wzajemnych związków kultury polskiej i żydowskiej.
3. Promocja wielokulturowego dziedzictwa Radomia.
4. Krzewienie tolerancji i idei dialogu polsko-izraelskiego.

ORGANIZATOR

III Liceum Ogólnokształcące im. płk. Dionizego Czachowskiego w Radomiu

Pomysłodawca i twórca – Danuta Sawicka
Koordynator ds. organizacyjnych – Anna Prokop
Realizatorzy – Nauczyciele i Uczniowie

WSPÓŁPRACA

- Ambasada Izraela w Polsce
- Urząd Miejski w Radomiu
- Gmina Wyznaniowa Żydowska w Warszawie
- Żydowskie Stowarzyszenie „Czulent” w Krakowie
- Szydłowieckie Centrum Kultury – Zamek
- Mazowieckie Centrum Sztuki Współczesnej „Elektrownia” w Radomiu
- Zespół Szkół Muzycznych w Radomiu
- Zespół Szkół Agrotechnicznych i Gospodarki Żywnościowej w Radomiu

Przebieg I. Dni Kultury Żydowskiej

Uroczyste otwarcie I. Dni Kultury Żydowskiej w Radomiu odbyło się w dniu 5 czerwca 2008 roku w sali Mazowieckiego Centrum Sztuki Współczesnej „Elektrownia" z udziałem zaproszonych gości: parlamentarzystów, władz miasta – m.in. Prezydenta Miasta Radomia Andrzeja Kosztowniaka, dyrektorów instytucji kulturalnych, dyrektorów szkół, przedstawicieli stowarzyszeń i mediów oraz nauczycieli i uczniów.

Po powitaniu gości przez Danutę Sawicką – dyrektora III Liceum Ogólnokształcącego im. płk. Dionizego Czachowskiego w Radomiu, zebrani wysłuchali dwóch ciekawych wykładów: **„Żydzi w Polsce w okresie międzywojennym i ich wkład w rozwój kultury" –** Tomasza Kiliańczyka, nauczyciela historii w III LO w Radomiu, asystenta Uniwersytetu Łódzkiego oraz „**Podstawy judaizmu"** – Erwina Kruczonia, nauczyciela historii i wiedzy o społeczeństwie w III LO w Radomiu.

Z dużym zainteresowaniem obejrzano spektakl pt. „**Szagalewo**" na podstawie tekstów poetów żydowskich, inspirowanych malarstwem Marka Chagala, w reżyserii Sławy Lorenc-Hanusz, w wykonaniu aktorów Teatru Poezji „U Radziwiłła" z Szydłowieckiego Centrum Kultury – Zamek. Wszystkim zebranym podobało się piękne wykonanie pieśni.

Na zakończenie imprezy goście obejrzeli dwie wystawy: „**Literatura i sztuka Izraela**" oraz „**Judaica**". Ponadto uczestniczyli w **degustacji tradycyjnych potraw żydowskich**, przygotowanych przez Zespół Szkół Agrotechnicznych w Radomiu.

Po zakończeniu uroczystego otwarcia I Dni Kultury Żydowskiej odbyło się **spotkanie z Naczelnym Rabinem Polski Michaelem Schudrichem** w budynku III Liceum Ogólnokształcącego im. płk. Dionizego Czachowskiego w Radomiu. Zaproszeni goście, m.in. Wiceprezydent Miasta Radomia Ryszard Fałek, nauczyciele i uczniowie

mogli obejrzeć ciekawie przygotowany i poruszający spektakl „**Pamięć dla Przyszłości**" w formie lekcji o Holokauście, wg scenariusza i w reżyserii Tomasza Kiliańczyka, w wykonaniu młodzieży z klasy 2g (Ewelina Prokop, Magdalena Ławniczak, Bartosz Dydyk, Patrycja Małek i inni) III Liceum Ogólnokształcącego im. płk. Dionizego Czachowskiego w Radomiu.

5 czerwca młodzież uczestniczyła również w warsztatach. Erwin Kruczoń prowadził warsztaty na temat „**Losy Żydów radomskich w czasie II wojny światowej**". Natomiast warsztaty „**Blisko, obok nas. Kultura i tradycja żydowska w Polsce i twoim mieście**" połączone z nauką piosenek żydowskich prowadzone przez Julię Makosz (UJ), zorganizowane zostały przez Żydowskie Stowarzyszenie „Czulent" w Krakowie w ramach Projektu Edukacyjnego „Spotkania w Polin".

6 czerwca 2008 roku w III Liceum Ogólnokształcącym im. płk. Dionizego Czachowskiego w Radomiu odbył się **Finał Konkursu „Historia i kultura Żydów**", na który złożyły się: prezentacje prac wykonanych przez uczniów (plakaty, albumy, foldery), prezentacje i degustacje potraw żydowskich, prezentacje multimedialne i artystyczne (scenki obyczajowe, piosenki żydowskie). Uczniowie z klasy 2c przygotowali scenkę teatralną pt. „Wybuch". Oglądający byli pod wrażeniem wysokiego poziomu merytorycznego i artystycznego prezentacji klasowych.

7 czerwca 2008 roku uczniowie uczestniczyli w **warsztatach współczesnych Tańców Izraelskich**, które prowadził Grzegorz Bachorski z Zespołu Tańców Izraelskich „Snunit" w Warszawie.

Po zakończeniu warsztatów tanecznych odbyło się **uroczyste zakończenie I Dni Kultury Żydowskiej w Radomiu**. Rozpoczęło się ono ogłoszeniem wyników Konkursu „Historia i kultura Żydów", dokonanym przez przewodniczącą Jury – dyrektor Danutę Sawicką.

W Konkursie „**Historia i kultura Żydów**" uczestniczyło 184 uczniów z 7 klas: 1b, 1f, 2b, 2c, 2d, 2e, 2g. Laureatami Konkursu zostało 61 uczniów. Wyróżniono

7 uczniów. Wyróżnienie specjalne za udział w scence teatralnej pt. „Wybuch" otrzymało 14 uczniów z klasy 2c.

Na koncert **„Żydzi, Polacy – Spotkanie Kultur"** złożyły się tradycyjne piosenki współżyjących narodów, utwory muzyczne i recytacje wierszy poetów żydowskich. W koncercie, wg scenariusza i w reżyserii Alicji Król i Małgorzaty Borudzińskiej-Frąk, nauczycielek języka polskiego w III LO, uczestniczyli uczniowie Zespołu Szkół Muzycznych w Radomiu (Bartosz Kołsut – akordeon, kwartet klarnetowy) i uczniowie III Liceum Ogólnokształcącego im. płk. Dionizego Czachowskiego w Radomiu – laureaci Konkursu poezji i pieśni żydowskiej „MAZEL TOW" (zespół „Emeth" w składzie: Justyna Żurowska – śpiew, klarnet, Rafał Kołsut – śpiew, akordeon, Anna Rozińska – flet; recytacje: Klaudia Błazik, Rafał Kołsut, Olga Orzechowska, Angelika Woźniak). Pięknie wykonany przez młodzież koncert spotkał się z dużym aplauzem ze strony widzów.

W dniach 5–7 czerwca 2008 roku w budynku szkolnym można było obejrzeć **wystawę wydawnictw o tematyce żydowskiej i izraelskiej.**

W dniach 5–8 czerwca 2008 roku w sali wystawowej Mazowieckiego Centrum Sztuki Współczesnej „Elektrownia" w Radomiu czynne były dwie wystawy:

- „**Literatura i sztuka Izraela**" – zorganizowana we współpracy z Ambasadą Izraela w Polsce,
- „**Judaiki**" – prezentująca kulturę materialną Żydów w XIX–XX wieku, zorganizowana we współpracy z Szydłowieckim Centrum Kultury – Zamek.

I. Dni Kultury Żydowskiej w Radomiu przyczyniły się do poszerzenia wiedzy uczniów na temat historii, religii, tradycji i kultury Żydów oraz współczesnego Izraela, ukazania przenikania i wzajemnych związków kultury polskiej i żydowskiej, promocji wielokulturowego dziedzictwa Radomia, krzewienia tolerancji i idei dialogu kultur oraz rozwijania różnych form twórczości artystycznej młodzieży.

II. DNI KULTURY ŻYDOWSKIEJ W RADOMIU „SPOTKANIE KULTUR”

CZĘŚĆ PIERWSZA

27–30 MAJA 2009 ROKU

PATRONAT HONOROWY

Naczelny Rabin Polski Michael Schudrich

Marszałek Województwa Mazowieckiego Adam Struzik

Prezydent Miasta Radomia Andrzej Kosztowniak

Dyrektor Narodowego Centrum Kultury Krzysztof Dudek

CELE II. DNI KULTURY ŻYDOWSKIEJ W RADOMIU

1. Upowszechnianie wiedzy o historii, religii, tradycji i kulturze żydowskiej.
2. Ukazywanie przenikania i wzajemnych związków kultury polskiej i żydowskiej.
3. Upowszechnianie wiedzy o kulturze i tradycji romskiej, czeczeńskiej, arabskiej.
4. Promocja wielokulturowego dziedzictwa Radomia.
5. Krzewienie tolerancji i idei dialogu kultur.
6. Rozwijanie różnych form twórczości artystycznej młodzieży.

ORGANIZATOR II. DNI KULTURY ŻYDOWSKIEJ W RADOMIU

III Liceum Ogólnokształcące im. płk. Dionizego Czachowskiego w Radomiu

Pomysłodawca i twórca – Danuta Sawicka
Współtwórca i koordynator ds. organizacyjnych – Anna Prokop
Realizatorzy – Nauczyciele i Uczniowie

Projekt został dofinansowany ze środków Urzędu Miejskiego w Radomiu

Pokazy filmowe w ramach Festiwalu Objazdowego „Żydowskie Motywy" zorganizowano dzięki uprzejmości organizatora Międzynarodowego Festiwalu Filmowego „Żydowskie Motywy" – Stowarzyszenia Żydowskie Motywy

WSPÓŁPRACA

- Ambasada Izraela w Polsce
- Ambasada Arabii Saudyjskiej w Polsce
- Urząd Marszałkowski w Warszawie
- Urząd Miejski w Radomiu
- Narodowe Centrum Kultury w Warszawie
- Gmina Wyznaniowa Żydowska w Warszawie
- Stowarzyszenie Żydowskie Motywy w Warszawie
- Muzułmański Związek Religijny w RP
- Żydowski Instytut Historyczny im. Emanuela Ringelbluma w Warszawie
- Radomskie Stowarzyszenie Romów „Romano Waśt" – Pomocna dłoń
- Ośrodek dla Cudzoziemców w Radomiu
- Muzeum im. Jacka Malczewskiego w Radomiu
- Publiczna Szkoła Podstawowa nr 23 w Radomiu

PATRONAT MEDIALNY

„Gazeta Wyborcza"
TV Dami Radom

PRZEBIEG II. DNI KULTURY ŻYDOWSKIEJ „SPOTKANIE KULTUR"

Parada Wielokulturowości

II. Dni Kultury Żydowskiej w Radomiu rozpoczęły się Paradą Wielokulturowości, w której uczestniczyli przedstawiciele władz Urzędu Miejskiego, instytucji kultury i szkół radomskich. Nie zabrakło również przedstawicieli społeczności romskiej i czeczeńskiej mieszkającej w Radomiu. Kolorowy korowód w rytmach tradycyjnej muzyki żydowskiej, romskiej, czeczeńskiej i arabskiej przeszedł ulicami miasta od Placu Corazziego do dziedzińca III Liceum Ogólnokształcącego im. płk. Dionizego Czachowskiego przy ulicy Traugutta 44.

Uroczyste otwarcie II. Dni Kultury Żydowskiej w Radomiu

Podczas uroczystości otwarcia II. Dni Kultury Żydowskiej w Radomiu w sali konferencyjnej Mazowieckiego Samorządowego Centrum Doskonalenia Nauczycieli, po powitaniu gości i młodzieży przez Danutę Sawicką – Dyrektora III LO, głos zabrał Naczelny Rabin Polski Michael Schudrich. Wśród zaproszonych gości obecni byli między innymi: Krystyna Borkiewicz z Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Izraelskiej w Radomiu, Bolesław Kwiatkowski – Wójt Romski, Adela Głowacka – członek honorowy Radomskiego Stowarzyszenia Romów „Romano Waśt" – Pomocna dłoń.

Piknik Wielokulturowości

Na dziedzińcu szkolnym odbył się Piknik Wielokulturowości, na który złożyły się występy uczniów i absolwentów naszego liceum: koncert piosenek żydowskich

i romskich, prezentacja muzyki żydowskiej – koncert akordeonowy, występ kuglarski oraz pokaz tańca izraelskiego. Grupa dzieci czeczeńskich z PSP nr 23 w Radomiu wystąpiła z pokazem tańca czeczeńskiego. Występy młodych artystów cieszyły się dużym zainteresowaniem ze strony gości, nauczycieli i uczniów.

Podczas Pikniku można było dokonać degustacji potraw tradycyjnej kuchni żydowskiej, romskiej, czeczeńskiej, arabskiej i polskiej.

Wykłady

Wykład inauguracyjny „Rola kobiety w tradycji żydowskiej" wygłosiła Bella Szwarcman-Czarnota – redaktor miesięcznika „Midrasz" (Warszawa).

Przedstawiła galerię kobiet połączonych tradycją żydowską i jej wartościami. Rozpoczęła od Chawy (Ewy) – istoty twórczej. Imię Chawa pochodzi od chai – „życie" i oznacza „matkę wszystkiego, co żyje". Chana to kobieta, której modlitwa stała się modelem modlitwy w ogóle, została prorokinią i poetką, osobą odpowiedzialną za losy całego ludu Izraela. Obecnie jest patronką kobiet potrzebujących wsparcia. Debora była prorokinią, a więc osobą natchnioną przez Boga. Otrzymywała od niego rozkazy i przekazywała je. Wydawała polecenia wodzowi Barakowi, czyli miała władzę wojskową i polityczną w Izraelu. Odgrywała też ważną rolę duchową i religijną. Dzielna Jael zabiła generała Syserę – wodza nieprzyjacielskiej armii. Dzięki jej męstwu oraz energii Debory wojska nieprzyjacielskie króla Jabina zostały ostatecznie pokonane przez armię izraelską. W wykładzie przedstawione zostały również sylwetki innych kobiet żydowskich i ich dokonań, między innymi:

Rachab – nierządnica, która ocaliła życie dwóm zwiadowcom izraelskim, czy Szifra i Pua – położne, które zlekceważyły rozkaz faraona i nie zabijały nowo narodzonych chłopców.

Wykład na temat „Od narodzin do śmierci – cykl życia religijnego Żyda” przedstawiła Julia Makosz – wykładowca Uniwersytetu Jagiellońskiego (Kraków).

Narodziny

Według prawa religijnego Żydem jest każde dziecko, którego matka jest Żydówką, a także ten, kto przeszedł proces konwersji na judaizm. Chłopcy w ósmym dniu życia zostają poddani rytuałowi obrzezania, czyli usunięcia napletka i nadaje się im imię. Dziewczynki otrzymują imię w pierwszy szabat po narodzeniu.

Dojrzałość

Od dnia bar micwy (chłopcy po ukończeniu 13 lat) i bat micwy (dziewczęta po ukończeniu 12 lat) każdy człowiek jest odpowiedzialny za swoje czyny przed Bogiem oraz obowiązują go nakazy i przywileje związane z wkroczeniem w dorosłość.

Małżeństwo

Ceremonia ślubu odbywa się pod baldachimem zwanym chupą. Umowa ślubna (ketuba) zawiera zobowiązania męża wobec żony i jest odczytywana podczas zaślubin. Założenie rodziny i posiadanie potomstwa jest jedną z micw (przykazań).

Śmierć

Pogrzeb osoby zmarłej powinien się odbyć w ciągu doby po jej śmierci. Bractwo pogrzebowe zajmuje się przygotowaniem zmarłego do pochówku. Członkowie bractwa cieszą się ogromnym szacunkiem w gminie. Po obmyciu zmarły owijany jest w biały całun (kitel). Podczas pogrzebu odmawiana jest modlitwa Kadisz przez najstarszego syna zmarłego. Ścisła żałoba (sziwa) po śmierci najbliższych trwa siedem dni.

Cmentarze

Omówiona została rola cmentarza żydowskiego w religii żydowskiej oraz zmiany w rytuale grzebania zmarłych w tradycji żydowskiej na przestrzeni dziejów. Ostateczny układ i rodzaj tekstów, które umieszczane są na nagrobkach – macewach, ukształtował się w XVIII wieku.

Święta żydowskie

Podczas wykładu przedstawiono charakter i znaczenie niektórych świąt żydowskich: Rosz HaSzana, Jom Kipur , Pesach, Szawuot, Sukot, Purim i Chanuka. Wszyscy religijni Żydzi co tydzień obchodzą szabat, który jest najważniejszym i bardzo uroczystym świętem, upamiętniającym odpoczynek Boga po trudzie tworzenia świata.

Wykład połączony z prezentacją multimedialną na temat „Zabytki kultury żydowskiej w Polsce".

Jan Jagielski z Żydowskiego Instytutu Historycznego im. Emanuela Ringelbluma w Warszawie wygłosił interesujący wykład połączony z prezentację multimedialną na temat „Zabytki kultury żydowskiej w Polsce". Mówił o materialnych śladach obecności historycznej Żydów na ziemiach polskich, pokazując m.in. fotografie (archiwalne z XIX i XX w. oraz współczesne) zabytków kultury materialnej: miasteczek, dzielnic żydowskich, synagog i cmentarzy żydowskich znajdujących się na ziemiach polskich. Prezentacja dotyczyła również zabytków kultury żydowskiej w Radomiu. Młodzież mogła obejrzeć przedwojenne i współczesne fotografie radomskiego kirkutu.

Wykłady okazały się niezwykle interesujące. Młodzież miała możliwość zgłębienia swojej wiedzy dotyczącej tradycji i kultury, życia codziennego Żydów oraz miejsc związanych z życiem społeczności żydowskich w Polsce.

Warsztaty

Warsztaty muzealne „Judaica w zbiorach Muzeum im. Jacka Malczewskiego w Radomiu"

Podczas warsztatów muzealnych zaprezentowane zostały źródła i wydawnictwa dotyczące historii radomskich Żydów oraz przedmioty stanowiące wyposażenie bóżnicy (fragment Tory, meil, jad, modlitewniki) i związane ze świętami żydowskimi

(kubek kiduszowy, balsaminka, lampka chanukowa). Młodzież zapoznała się z fotografiami dotyczącymi życia i działalności Żydów radomskich w XIX i XX wieku oraz z innymi materiałami. Warsztaty w interesujący sposób prowadziła Katarzyna Wrona – Kierownik Działu Historii Muzeum im. Jacka Malczewskiego w Radomiu. Uczniowie wykonali dokumentację fotograficzną prezentowanych muzealiów i sporządzili opisy obiektów na podstawie informacji zdobytych podczas zajęć muzealnych oraz zebranej literatury.

Warsztaty muzyczne dla młodzieży ciekawie prowadziły Urszula i Julia Makosz (Uniwersytet Jagielloński w Krakowie). Pierwsze dotyczyły nauki śpiewania nigunów z elementami tańca chasydzkiego. Niguny są to pieśni bez słów, wywodzące się z chasydyzmu. Wyrażają modlitwę do Boga. Nigun składa się z poszczególnych części, tematów melodycznych, nazywanych bramami. Jest to muzyka mocno zakorzeniona w tradycji ludowej. Melodie o szybkim tempie, wesołe ożywiały przysłuchujących się odbiorców.

Warsztaty polegające na nauce śpiewania piosenek w jidysz również spodobały się zarówno uczestnikom, jak i odbiorcom. Młodzież otrzymała teksty piosenek w języku jidysz.

Warsztaty Tańców Izraelskich

Uczniowie uczestniczyli w warsztatach tańców izraelskich wspaniale prowadzonych przez Irenę Czerską z Zespołu Tańców Izraelskich „Snunit" (Warszawa).

Tańce izraelskie powstały w większości dość niedawno, a niemal każdy ma swego autora-choreografa. Żydzi wracając do Izraela z różnych stron świata, przywozili ze sobą bogactwo muzyki i tańca krajów, w których mieszkali, dlatego też w tańcach izraelskich można znaleźć inspiracje muzyczne i choreograficzne niemal z całego świata. Tańce te tańczone są na całym świecie przez ludzi różnych ras i religii, są doskonałym sposobem na integrację.

Pokaz Pofestiwalowy „Żydowskie Motywy" 2009

Dzięki uprzejmości Stowarzyszenia Żydowskie Motywy podczas Pokazu Pofestiwalowego „Żydowskie Motywy" 2009 młodzież zobaczyła 7 filmów o tematyce żydowskiej, dotyczących tradycji, tożsamości narodowej i kulturowej oraz historii narodu żydowskiego. Podstawowym celem pokazu była prezentacja dzieł sztuki, tj. filmów niekomercyjnych, odkrywczych, szukających nowych sposobów ekspresji, które poprzez przekaz filmowy mają wskazywać drogi porozumienia ze wszystkimi społecznościami religijnymi, narodowościowymi, kulturowymi w celu lepszego wzajemnego poznania się i zrozumienia różnorodnych racji, pokazania przede wszystkim tego, co nas łączy.

W Radomiu zaprezentowano następujące filmy dokumentalne VI Międzynarodowego Festiwalu Filmowego „Żydowskie Motywy": **„Cejwin"**, Izrael 2008, reż. Larry Frisch; **„Święto świateł",** Wielka Brytania 2008, reż. Mihaal Danziger; **„Szczęśliwi Żydzi",** Polska 2008, reż. Jonathan Rosenbaum (Nagroda Specjalna Warszawskiej Gminy Wyznaniowej Żydowskiej); **„Drugie życie",** Polska 2008, reż. Paulina Fiejdasz; **„Palestyński niewolnik mojego ojca**", Szwecja/Izrael 2007, reż. Nathanel Goldman Amirav i Uri Appenzeller (Brązowy Warszawski Feniks); **„Migawki",** Izrael 2008, reż. Dov Gil-Har i Uri Rozen; **„W drodze",** Izrael 2008, reż. Avida Livny.

Finałowe Prezentacje Projektu Edukacyjnego „Spotkanie Kultur"

Podczas **Spotkań z Kulturą Żydowską, Romską, Czeczeńską i Arabską** uczniowie klas I–II naszego liceum przygotowali: **wystawę w formie Targów Projektów Klasowych** (albumy, foldery, plakaty, gazetki ścienne, makiety itp.), prezentację tra-

dycyjnych strojów oraz **degustację potraw** żydowskich, romskich, czeczeńskich i arabskich. Odbyły się również **prezentacje artystyczne** takie, jak: scenki obyczajowe (inscenizacje zwyczajów i obrzędów), prezentacje tekstów literackich (recytacje wierszy, czytanie legend i bajek), koncert pieśni i piosenek, pokaz tańca izraelskiego i arabskiego. Uczniowie zaprosili młodzież czeczeńską, która zaprezentowała żywiołowy taniec ludowy. Prezentacje artystyczne spotkały się z dużym zainteresowaniem ze strony widzów. Wspaniała muzyka i taniec, piękne stroje, smaczne potrawy, to wszystko sprawiło, że kultura żydowska, romska, czeczeńska i arabska stały się nam bliższe.

Nauczyciele i młodzież zapoznali się również z **prezentacjami multimedialnymi** przygotowanymi przez klasy I–II w ramach Projektu Edukacyjnego „Spotkanie Kultur", m.in.: „Judaizm – religia żydowska", „Kultura żydowska", „Romowie – życie, zwyczaje i obrzędy", „Czeczenia". Zaprezentowane zostały również prezentacje przygotowane przez uczniów na I Dni Kultury Żydowskiej w Radomiu 2008, m.in.: „Żydzi w regionie radomskim", „Żydzi na świecie", „Izrael – kraj kontrastów", „Armia Obrony Izraela".

Koncerty i spektakle

Koncert pieśni w języku jidysz i hebrajskim został wspaniale wykonany przez Urszulę Makosz (Kraków) z Zespołem w składzie: Michał Półtorak (skrzypce, mandolina), Paweł Pierzchała (fortepian). Urszula Makosz – pieśniarka zajmująca się od lat muzyką żydowską, koncertuje w kraju i za granicą, współpracuje z wieloma muzykami, tegoroczna stypendystka KlezKanady. Michał Półtorak – skrzypek kabaretu Piwnica pod Baranami, przez wiele lat współpracował również z Markiem Grechutą, Grzegorzem Turnauem, Jackiem Wójcickim i Zbigniewem Preisnerem. Paweł Pierzchała – pianista Piwnicy pod Baranami, kompozytor, współpracuje z wieloma krakowskimi artystami.

Koncert Laureatów Projektu „Spotkanie Kultur"

Na zakończenie II. Dni Kultury Żydowskiej w Radomiu odbył się Koncert Laureatów, czyli pokazy wokalno-taneczne w wykonaniu uczniów III LO oraz występy gościnne absolwentów.

Dyrektor Szkoły Danuta Sawicka dokonała oceny realizacji Projektu „Spotkanie Kultur" i przedstawiła wyniki obrad Jury, które wysoko oceniło poziom występów artystycznych młodzieży (I miejsce – klasa 2c), prezentacji multimedialnych (I miejsce – klasy 1b i 2a) oraz prac plastycznych (I miejsce – klasa 1f).

Monodram „Opowieści z Bramy"

Obejrzeliśmy wspaniały spektakl, który powstał w Ośrodku „Brama Grodzka – Teatr NN" Lublin. Byliśmy pod wielkim wrażeniem gry aktorskiej Witolda Dąbrowskiego – tego, w jaki sposób buduje opowieść, jakich środków do tego używa. Aktorowi towarzyszył muzyk – Bartłomiej Stańczyk, grający na akordeonie.

Atmosfera tego przedstawienia została opisana w zamieszczonej poniżej recenzji prasowej (M. Gnot – „Wszystkie drogi prowadzą do Chełma").

„Szlemiel z opowiadania Singera zapragnął szukać lepszego i ciekawszego życia w Lublinie. Nigdy tam nie dotarł, pomimo mozolnej wędrówki. Miasto, do którego trafiał, to wciąż był jego uprzykrzony Chełm, ze swoimi równie uprzykrzonymi mieszkańcami. Cały świat jest Chełmem, a Chełm jest całym światem – dochodzi do słusznego wniosku Szlemiel. Ucieczki nie ma, tak jak nie można uciec od samego siebie. Ta prościutka z pozoru i zabawna historia, wywodząca swój żywot z folkloru żydowskiego, nosi w sobie ogromny ładunek egzystencjalny. O dziwo, okazuje się też wspaniałym tworzywem teatralnym. Aby wydobyć te atuty na scenie, trzeba jednak prawdziwego mistrzostwa (...) Witold Dąbrowski-Szlemiel i towarzyszący mu muzycznie w wędrówkach krok w krok Bartosz Stańczyk. To oni, bez żadnego rekwizytu, bez żadnego elementu scenografii, otwierają przed widzem świat pulsujący barwami, dźwiękami, zapachami, emocjami, świat zmieniających się pejzaży i sytuacji,

gwarny, rozgadany, rozkrzyczany, skotłowany od tysięcznych małych ludzkich spraw. Tłum bohaterów Singera wstępuje w niewielką posturę Witolda Dąbrowskiego, raz odzywając się gderaniem jego żony, to znów namaszczoną powagą żydowskiej rady deliberującej nad głupkiem. Niesamowite tempo, w jakim cały ten zgiełk przelewa się przez aktorskie „medium" i klawiaturę akordeonu, wprawia widza w pełne podziwu osłupienie. Zaczyna władać nim nieodparty rytm spektaklu i zagarniać w wir wydarzeń wszystko i wszystkich wokół".

Wystawy

Wystawy fotograficzne

Zorganizowane zostały we współpracy z Ambasadą Izraela w Polsce. Eksponowane na wystawach fotografie ukazywały niezwykłe bogactwo kulturowe. Były przykładem wielkiego kunsztu artystycznego autorów.

„Ściana Płaczu" to wystawa stanowiąca poetycki i niecodzienny zapis tego niezwykłego miejsca autorstwa wybitnej fotograficzki izraelskiej, Michal Ronnen Safdie. Fotogramy ukazywały ludzi pod Ścianą Płaczu – modlących się Żydów oraz turystów. Twarze i postawy wszystkich obrazowały szacunek dla miejsca, w którym się znaleźli. Ściana Płaczu, zwana też Murem Zachodnim (po hebr. HaKotel), to fragment muru otaczającego dziedziniec (Plac Świątynny) Drugiej Świątyni Jerozolimskiej. Ściana Płaczu jest częścią świątyni Jerozolimskiej, zniszczonej przez Rzymian w 70 r. n.e. Nazwa pochodzi od żydowskiego święta opłakiwania zburzenia świątyni przez Rzymian, obchodzonego corocznie w sierpniu. Wierni zgodnie z tradycją wkładają między kamienne ściany karteczki z prośbami do Boga. Ściana jest uważana przez Żydów za najświętsze ze wszystkich miejsc żydowskich.

„Krajobrazy Izraela" to wystawa fotograficzna o przyrodzie Izraela, której autorką jest wybitna izraelska fotograficzka Shai Ginott. Z wyjątkiem wąskiego pasa

nizin, terytorium Izraela ma charakter wyżynno-górzysty. W części północnej i na wybrzeżu występuje roślinność śródziemnomorska, na pozostałym obszarze roślinność stepowa i półpustynna. To bogactwo natury stało się inspiracją m.in. dla Shai Ginott. Jej fotografie pokazują nie tylko to, co dostrzega oko, ale także odczucia i atmosferę fotografowanych miejsc.

Shai Ginott urodziła się w 1958 roku w Jerozolimie. Z wykształcenia jest biologiem. Karierę fotografa natury rozpoczęła w 1984 r. jako pracownik Izraelskich Władz Rezerwatów Przyrody. Jej fotografie zamieszczane są w gazetach, czasopismach i książkach oraz prezentowane na wystawach w Izraelu i za granicą. Wystawy fotograficzne: „Krajobrazy Izraela", „Duch Jerozolimy" oraz „Od rozpoczęcia" eksponowane są pod patronatem Ministerstwa Spraw Zagranicznych Izraela na całym świecie.

Wystawa plakatów „Spotkanie Kultur" oraz wystawa publikacji

Podczas Dni Kultury Żydowskiej można było obejrzeć wystawę plakatów „Spotkanie Kultur", wykonanych przez młodzież naszej szkoły w ramach konkursu oraz wystawę publikacji dotyczących religii i kultury żydowskiej, kultury i sztuki islamu oraz dialogu międzykulturowego. Publikacje (m.in. albumy, monografie, kalendarze, broszury, foldery) przekazane zostały przez Ambasadę Królestwa Arabii Saudyjskiej w Polsce, Muzułmański Związek Religijny w RP, Narodowe Centrum Kultury w Warszawie oraz pochodziły ze zbiorów szkolnych i prywatnych.

O wykładowcach i prowadzących warsztaty:

Jan Jagielski – kierownik Działu Dokumentacji Zabytków Żydowskiego Instytutu Historycznego im. Emanuela Ringelbluma w Warszawie, gromadzącego opracowania i materiały dotyczące miejsc związanych z życiem społeczności żydowskich w Polsce (zdjęcia, opisy i plany zabytków, filmy i nagrania dźwiękowe) oraz uczestni-

czącego w pracach nad ochroną zabytków żydowskich. W 2005 roku otrzymał Nagrodę im. Jana Karskiego i Poli Nireńskiej za wybitne zasługi w dziedzinie działalności zmierzającej do ochrony materialnych śladów obecności historycznej Żydów na ziemiach polskich oraz publikacji na ten temat. W 2009 roku został laureatem Nagrody imienia Ireny Sendlerowej za działalność na rzecz ochrony dziedzictwa żydowskiego w Polsce, przyznawanej przez Fundację Taubego z USA.

Bella Szwarcman-Czarnota – publicystka, redaktor, tłumacz i filozof. Znawczyni tematu dotyczącego kobiet żydowskich. Absolwentka Wydziału Filozofii Uniwersytetu Warszawskiego i Studium Podyplomowego dla Tłumaczy Języka Francuskiego. Wieloletnia redaktorka Redakcji Filozofii Państwowego Wydawnictwa Naukowego. Pracowała też w Archiwum Żydowskiego Instytutu Historycznego, była sekretarzem redakcji „Biuletynu ŻIH". Od początku działalności miesięcznika żydowskiego „Midrasz" jest redaktorką i felietonistką tego pisma. Tłumaczy z języka francuskiego i rosyjskiego. Ostatnio tłumaczy poezję jidysz. Wykłada w Centrum Edukacyjnym im. Mojżesza Schorra. Jest autorką książek, m.in.: „Mocą przepasały swe biodra. Portrety kobiet żydowskich" (2006), „Znalazłam wczorajszy dzień. Moja osobista tradycja żydowska" (2009).

Julia Makosz, Urszula Makosz – nauczają przedmiotów związanych z żydowską kulturą i religią na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie (Katedra Porównawczych Studiów Cywilizacji). Prowadzą zajęcia na wielu Festiwalach oraz Dniach Kultury Żydowskiej w wielu miastach. Podczas Festiwalu Kultury Żydowskiej w Krakowie, z którym współpracują od 1999 roku, prowadzą corocznie tygodniowy cykl warsztatów poświęconych językowi i piosenkom jidysz. Zapraszane są do Uniwersytetu Trzeciego Wieku w Oświęcimiu oraz do szkół, domów kultury, muzeów i innych miejsc związanych z kulturą i edukacją. Oferują wykłady, warsztaty i koncerty pieśni żydowskich. Są osobami zakorzenionymi w tradycji judaistycznej, o dużym stopniu

znajomości religii, tradycji i kultury żydowskiej, a ich zdolności i doświadczenie pedagogiczne sprawiają, że bez trudu nawiązują kontakt ze słuchaczami.

Katarzyna Wrona – kierownik Działu Historii Muzeum im. Jacka Malczewskiego w Radomiu. Ukończyła studia historyczne na Wydziale Humanistycznym UMCS w Lublinie i Podyplomowe Studium Muzealnictwa na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie. Zajmuje się problematyką związaną z historią miasta i regionu radomskiego. Jest autorką wielu wystaw muzealnych.

Irena Czerska – z wykształcenia instruktor tańca i pedagog, członek Zespołu Tańców Izraelskich „Snunit" (Warszawa). Wielokrotnie brała udział w różnorodnych warsztatach tanecznych (międzynarodowych warsztatach tańców izraelskich, arabskich, greckich, cygańskich). Prowadziła warsztaty tańców izraelskich i tańca brzucha dla zróżnicowanych grup uczestników (młodzieży, dorosłych, kobiet w ciąży i mam z małymi dziećmi).

O filmach prezentowanych podczas Pokazu Pofestiwalowego „Żydowskie Motywy" 2009 w Radomiu

„Cejwin"

Reżyser Larry Frisch odnalazł film z 1930 roku przedstawiający jego dziecięce przeżycia na żydowsko-syjonistycznym obozie letnim pionierów w New Jersey, w Stanach Zjednoczonych. Pracując nad tym historycznym, ale i bardzo osobistym wspomnieniem Frisch zmontował materiał, a następnie został narratorem tego wzruszającego hołdu dla wydarzeń sprzed lat.

„Święto świateł"

Dramatyczna opowieść o tradycjach i stosunkach rodzinnych. „Święto świateł" ukazuje młodą angielską Żydówkę, która oddaliła się od ojca po ślubie z Niemcem. To historia zderzania się tożsamości i wartości w łonie rodziny.

„Drugie życie"

Izaak Landesdorfer – tak brzmiało jego nazwisko na słynnej liście Schindlera. Po wojnie zmienił je na polskie nazwisko pragnąc ukryć swoją tożsamość. W 65 lat po likwidacji krakowskiego getta człowiek, który powiada, że życie zawdzięcza Oskarowi Schindlerowi, nie chce wyjawić, jak się nazywa, aby nikt nie skojarzył z nim opublikowanych wspomnień ani pochodzenia. Przypadkowo spotkana dziewczyna, reżyserka filmu, swoim zainteresowaniem wojenną historią, wzbudza w bohaterze potrzebę opowiedzenia skrywanej prawdy. W miarę dokumentowania historii rodzi się przyjaźń pomiędzy starym człowiekiem a reżyserką. Dla bohatera filmu ta przyjaźń jest uchyleniem zamkniętych drzwi do przeszłości, a dla dziewczyny spotkaniem z niezwykłym człowiekiem.

„Szczęśliwi Żydzi"

Marzec 1968 roku w szczególny sposób zapisał się w powojennej historii Polski. Na skutek antysemickiej kampanii, rozpętanej przez komunistyczne władze, tysiące polskich Żydów zostało zmuszonych do opuszczenia kraju, w którym się urodzili. Wśród nich był ojciec reżysera filmu, któremu przez wiele lat nie pozwalano powrócić. Rozenbaum, wykorzystując materiały archiwalne, opowiada historię swojej rodziny w sposób osobisty, a zarazem przewrotny i zabawny. Punktem wyjścia jest spotkanie emigrantów z 1968 roku, do którego dochodzi w izraelskim mieście Aszkelon, gdzie reżyser bawił się z rodzicami jako dziecko i gdzie zdobył pierwsze doświadczenia z… alkoholem. Film został nakręcony podczas warsztatów dokumentalnych, zatytułowanych „Marzec 1968. Pożegnania i powroty" zorganizowanych jako część Roku Polskiego w Izraelu 2008–2009.

„Palestyński niewolnik mojego ojca"

„Palestyński niewolnik mojego ojca" to bardzo osobisty i prywatny dokument o tym, jak konflikt izraelsko-palestyński wkracza w prozaiczne sytuacje codziennego

życia. Młody żydowski filmowiec, Nataniel, zamieszkał na rok u ojca w Jerozolimie, by studiować sztukę filmową na Uniwersytecie Hebrajskim. Jego ojciec jest izraelskim profesorem nauk politycznych i weteranem działań na rzecz pokoju. W czasie pobytu u niego Nataniel poznaje Morada, młodego robotnika z Zachodniego Brzegu, który nielegalnie pracuje w ogrodzie ojca. Między młodzieńcami zawiązuje się przyjaźń. Młody filmowiec sprzecza się z ojcem o przeciwstawianie przezeń spraw osobistych i kwestii politycznych. Namawia go, by pomógł Moradowi. Ale sytuacja polityczna nie pozwala na wyjście z ról okupanta i okupowanego. Film pokazuje emocjonalne i moralne sedno konfliktu, zachowując bardzo osobisty i realistyczny punkt widzenia.

„Migawki"

Przez ostatnie 60 lat w pamięć zbiorową Izraelczyków wryło się kilka niezapomnianych obrazów. W ramach obchodów 60. rocznicy utworzenia Państwa Izrael, reżyser Dov Gil-Har przywołuje siedem z tych scen, spotyka się z bohaterami historycznych momentów i rekonstruuje je. Najwcześniejszy dotyczy roku 1949, najnowszy – 1997.

„W drodze"

Outsiderzy Ehud Banai i Yossi Elephant utworzyli zespół rockowy, którego pozostali członkowie (Jean-Jacques Goldberg, Gil Smetana i Noam Zide Halevy) nie znaleźli dla siebie miejsca w izraelskiej kulturze ani społeczeństwie. Banai zdecydował się nazwać kapelę „Uchodźcy". Ten zespół przedstawia bezgraniczne umiłowanie muzyki i profesjonalizm, przyjaźń i rywalizację, lecz przede wszystkim autentyczną, nowatorską izraelską muzykę rockową, która zgromadziła entuzjastyczną publiczność i dała początek najwspanialszym karierom izraelskiego rocka.

Informacje o filmach: www.jewishmotifs.org.pl

Projekt edukacyjny „Spotkanie Kultur"

Celem projektu było poszerzenie wiedzy uczniów o kulturze i tradycji żydowskiej oraz romskiej, czeczeńskiej i arabskiej, promowanie wielokulturowej przeszłości Radomia, krzewienie tolerancji i idei dialogu kultur oraz rozwijanie różnych form twórczości artystycznej młodzieży.

W projekcie uczestniczyli uczniowie klas I–II. Aktywność młodzieży przejawiała się poprzez organizowanie różnych projektów klasowych o charakterze edukacyjnym i kulturalnym. Poprzez udział w projekcie jego uczestnicy poznawali bogatą historię i kulturę żydowską oraz romską, czeczeńską i arabską. Tematyka projektów klasowych dotyczyła religii, tradycji i zwyczajów, literatury, muzyki i tańca oraz architektury i sztuki. W wyniku losowania przydzielone zostały poszczególnym klasom następujące zadania:

- ❒ przygotowanie prezentacji Kultury Żydowskiej – kl. 1a, 1b, 1d, 1f, 2f
- ❒ przygotowanie prezentacji Kultury Romskiej – kl. 2a, 2b, 2d
- ❒ przygotowanie prezentacji Kultury Czeczeńskiej – kl. 1c, 1e
- ❒ przygotowanie prezentacji Kultury Arabskiej – kl. 2c, 2e

Zwieńczeniem pracy uczniów były prezentacje Projektów Klasowych, które odbyły się w ramach II. Dni Kultury Żydowskiej pod hasłem „Spotkanie Kultur":

- ❒ **Spotkanie z Kulturą Żydowską** – 28 maja 2009 roku;
- ❒ **Spotkanie z Kulturą Romską, Czeczeńską i Arabską** – 29 maja 2009 roku.

Prezentacje poszczególnych kultur przybrały różne formy. Zorganizowano wystawę w formie Targów Projektów Klasowych, podczas których można było obejrzeć prace wykonane przez uczniów – plakaty, albumy, foldery, broszury, makiety oraz

zebrane przez młodzież fotografie, pocztówki, ilustracje, publikacje (książki, albumy, informatory, czasopisma), wyroby rękodzieła ludowego itp.

Klasy uczestniczące w Projekcie przygotowały również prezentację i degustację tradycyjnych potraw.

Prezentacje artystyczne objęły następujące formy:

- scenki obyczajowe (inscenizacje zwyczajów i obrzędów),
- prezentacje tekstów literackich (czytanie bajek i legend, recytacje wierszy),
- prezentacje muzyczne (wykonanie piosenek/pieśni),
- pokazy tańca,
- pokazy tradycyjnych strojów.

Młodzież przygotowała również prezentacje multimedialne m.in. na temat: „Judaizm – religia żydowska", „Kultura żydowska", „Romowie – życie, zwyczaje i obrzędy", „Czeczenia" , które zaprezentowane zostały 29 maja 2009 roku.

Zgodnie z Regulaminem Konkursu Jury przyjęło następujące kryteria oceny zadań:

- zaangażowanie młodzieży,
- oryginalność pomysłu,
- zawartość merytoryczna,
- ogólny wyraz artystyczny.

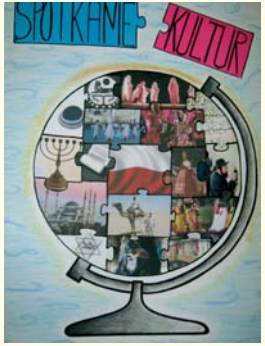

Młodzież pracując samodzielnie pod opieką nauczycieli wykazała się dużym zaangażowaniem i pomysłowością. Zebrała liczne materiały korzystając z literatury naukowej, popularnonaukowej i pięknej, spotkań z ekspertami, Internetu. Wykonała samodzielnie prace plastyczne na wysokim poziomie artystycznym i estetycznym. Pokazała wysoki kunszt artystyczny wykonując pieśni i piosenki, czy prezentując taniec izraelski i arabski.

Dzięki różnorakim działaniom artystycznym podjętym przez uczestników Projektu społeczność szkolna i lokalna miała szansę bliżej poznać bogatą kulturę i trady-

cję żydowską oraz romską, czeczeńską i arabską oraz lepiej zrozumieć specyfikę swojego miasta i jego wielokulturowego dziedzictwa.

Laureaci Projektu „Spotkanie Kultur"

Laureaci prezentacji artystycznych

I miejsce	– klasa 2c	– kultura arabska
II miejsce	– klasa 2d	– kultura romska
III miejsce	– klasa 1c	– kultura czeczeńska
IV miejsce	– klasa 2a	– kultura romska
V miejsce	– klasa 1a	– kultura żydowska

Laureaci prezentacji multimedialnych

I miejsce	– klasa 1b	– „Kultura żydowska" ;
	– klasa 2a	– „Romowie – życie, zwyczaje i obrzędy"
II miejsce	– klasa 1f	– „Judaizm – religia żydowska";
	– klasa 2b	– „Romowie"

Laureaci konkursu plastycznego – plakat

I miejsce	– klasa 1f
II miejsce	– klasa 1b
III miejsce	– klasa 2e

II. DNI KULTURY ŻYDOWSKIEJ W RADOMIU „SPOTKANIE KULTUR"

CZĘŚĆ DRUGA

PAŹDZIERNIK 2009 ROKU

PATRONAT HONOROWY

Naczelny Rabin Polski Michael Schudrich

Prezydent Miasta Radomia Andrzej Kosztowniak

Dyrektor Narodowego Centrum Kultury Krzysztof Dudek

NARODOWE CENTRUM KULTURY

Współorganizator Projektu

Narodowe Centrum Kultury

1. **Zajęcia warsztatowe dotyczące tradycji, kultury i religii żydowskiej**
   - ❒ Język jidysz – nauka alfabetu, podstawowe zwroty, pozdrowienia,
   - ❒ Nauka śpiewania nigunów (pieśni bez słów) połączona z elementami tańca chasydzkiego,
   - ❒ Śpiewanie piosenek w jidysz,
   - ❒ Warsztaty kuchni żydowskiej – połączone z wykładem o koszerności,
   - ❒ Warsztaty współczesnego tańca izraelskiego,
   - ❒ Czas radości, czas smutku – Życie religijnych Żydów,
   - ❒ Święta żydowskie,

- ❒ Symbolika macew,
- ❒ Społeczność żydowska dawniej i dziś.

2. **Warsztaty tańca arabskiego.**
3. **Powarsztatowe prezentacje artystyczne młodzieży** (taniec izraelski i arabski, piosenki w jidysz).
4. **Prezentacje multimedialne „Spotkanie Kultur**" (kultura żydowska, romska, czeczeńska).
5. **Pokaz filmu „Dni Kultury Żydowskiej w Radomiu".**
6. **Wycieczka do Warszawy.**
   - ❒ Zwiedzanie wystaw – „Getto warszawskie 1940–1943"; „Galeria sztuki żydowskiej" w Żydowskim Instytucie Historycznym im. Emanuela Ringelbluma,
   - ❒ Zwiedzanie Synagogi im. Nożyków.

Uroczyste Podsumowanie II. Dni Kultury Żydowskiej w Radomiu

w Teatrze Powszechnym im. Jana Kochanowskiego
30 października 2009 roku

- **„Ownt lid. Wieczorna pieśń"** – koncert tradycyjnych i autorskich pieśni w języku jidysz, ladino i hebrajskim w wykonaniu Urszuli Makosz (Kraków) z Zespołem w składzie: Michał Półtorak (skrzypce, mandolina), Paweł Pierzchała (fortepian)

- **Pokaz Tańca Izraelskiego** w wykonaniu młodzieży III LO w Radomiu

- **„Tajbełe i demon"** – monodram oparty na opowiadaniu Isaaca B. Singera w wykonaniu Witolda Dąbrowskiego, muzyk – Jarosław Adamów (klarnet), Ośrodek „Brama Grodzka – Teatr NN" Lublin

- **Degustacja tradycyjnych potraw** żydowskich i polskich

„Tajbełe i jej demon"

„Temat najnowszego, lekkiego i zarazem głęboko wzruszającego spektaklu Teatru NN: miłość demona i samotnej kobiety, przywołuje wielowiekową tradycję dociekań nad istotą dobra i zła (…) Do samotnej Tajbełe, młodej jeszcze kobiety, która straciła męża i dzieci, nocą przychodzi Hurmizasz, demon-kochanek. Ona szczęśliwa, kochana i pieszczona, może czegoś się domyśla, a jednak o nic nie pyta, on zaś zdaje jej czasami relację z tajemnych, demonicznych spraw. Naprawdę zaś Hurmizasz to biedny, nic nieznaczący pomocnik nauczyciela w chederze; kiedy przypadkowo zo-

baczył nagą Tajbełe, wśliznął się do jej samotnego łóżka, udając demona. I tak zostało. Do czasu...

W „Tajbełe...” nie ma żartów, gdyż w tej opowieści idzie o materię bardzo osobistą, by nie powiedzieć – intymną. Lecz to, wprawdzie wciągająca i przejmująca, ale tylko pierwsza, zmysłowa sfera tej opowieści i spektaklu, zza której wyłania się inna – spirytualna, duchowa, demoniczna. Demon to wszak pośrednik między Bogiem a ludźmi, który działa na człowieczą zgubę. Otóż, jak widać, demon nie zawsze działa na zgubę i nie zawsze jest nosicielem zła. Homer utożsamiał demony z bóstwami, a starotestamentowy demon wcale nie musiał nakłaniać do grzechu. Zatem otwiera się tu szerokie pole do spekulacji demonologicznych; najwyraźniej za tym, co się przydarzyło Tajbełe, stoją wielowiekowe dociekania mędrców. Jaką naturę ma demon? Kto jest w czyjej skórze: demon – w ludzkiej czy człowiek – w demonicznej. Czy to nie Bóg wysłał do Tajbełe demona Hurmizasza?(…)

Grzegorz Józefczuk – „Zakochany demon”

UDZIAŁ SZKOŁY W PROGRAMACH EDUKACYJNYCH FUNDACJI OCHRONY DZIEDZICTWA ŻYDOWSKIEGO

UDZIAŁ W PROGRAMIE EDUKACYJNYM „POROZMAWIAJMY – EUROPEJSKIE DEBATY O WARTOŚCIACH"

w ramach obchodów Europejskiego Roku Dialogu Międzykulturowego w 2008 roku

20 października 2008 roku

Szkolenie dla liderów programu

Udział 15 uczniów z klas: 2a (2), 2c (5), 2d (2), 2e (6) wraz z 15 uczniami z VI LO w szkoleniu dla liderów programu „Porozmawiajmy – Europejskie debaty o wartościach" zorganizowanym przez Fundację Ochrony Dziedzictwa Żydowskiego w siedzibie III Liceum Ogólnokształcącego im. płk. Dionizego Czachowskiego w Radomiu.

Szkolenie objęło zagadnienia etyki, pracy metodą projektu, prowadzenia działań publicznych i moderowania debat. Animatorzy Fundacji, prowadzący szkolenie, przygotowali uczniów do roli organizatorów debat publicznych oraz podjęli z nimi tematykę wartości takich, jak: poszanowanie godności ludzkiej, wolności, równości, tolerancji i sprawiedliwości.

24 listopada 2008 roku

Wyniki głosowania na najciekawsze tematy debat

Zajęcie przez III Liceum Ogólnokształcące im. płk. Dionizego Czachowskiego II miejsca w internetowym głosowaniu (1283 głosy) na najciekawsze tematy debat organizowanych w ramach projektu „Porozmawiajmy – Europejskie debaty o wartościach".

Młodzież z trzech szkół została zaproszona na debaty regionalne (Warszawa, Radom, Katowice), które odbyły się na zakończenie projektu w grudniu 2008 roku.

1 grudnia 2008 roku

Debata szkolna na temat „Czy mniejszości stanowią zagrożenie dla kultury polskiej?" w ramach programu „Porozmawiajmy – Europejskie debaty

o wartościach" z udziałem uczniów z klas: 2c, 2e, 1b oraz nauczycieli, zaproszonych gości i przedstawicieli mediów lokalnych.

„(…) odmienność, uważana przez niektórych za tak wielkie zagrożenie, może się stać – dzięki dialogowi opartemu na wzajemnym szacunku – źródłem głębszego zrozumienia tajemnicy ludzkiego życia."

Jan Paweł II, Przemówienie
do Zgromadzenia Ogólnego ONZ

Na debatę przybyli goście specjalni: Pan Karol Semik – Mazowiecki Kurator Oświaty (objął honorowy patronat nad debatą), Pani Agata Tomaszewska – kierownik projektu „Porozmawiajmy – Europejskie debaty o wartościach" (Fundacja Ochrony Dziedzictwa Żydowskiego), Pan Bolesław Kwiatkowski (wójt romski) z córką – Panią Małgorzatą Kwiatkowską. Debatę prowadziła Marta Sochaczewska z klasy 2e. Celem debaty było przybliżenie problemu zawartego w tezie tematu oraz rozwijanie umiejętności twórczego i krytycznego myślenia, kształcenie umiejętności uzasadniania własnych wyborów, kształcenie szacunku dla cudzych poglądów i przekonań. W debacie uczestniczyły dwie grupy: zwolenników tezy i jej przeciwników. Po zaprezentowaniu stanowisk poszczególnych stron i wymianie argumentów nastąpiła ożywiona dyskusja na temat mniejszości oraz ich wpływu na kulturę Polski, w której uczestniczyli również goście i publiczność. Głos zabrał m.in. Pan Karol Semik, Mazowiecki Kurator Oświaty. Po dyskusji nastąpiło podsumowanie i ocena debaty. Cenny komentarz o debacie przekazała Pani Agata Tomaszewska – kierownik projektu. Na zakończenie wystąpił cygański zespół muzyczny. Organizatorem debaty była grupa młodzieży z klas: 2c, 2e i 2d.

17 grudnia 2008 roku

Debata regionalna na temat „Czy mniejszości narodowe stanowią zagrożenie dla kultury polskiej?" w ramach projektu „Porozmawiajmy – Europejskie

debaty o wartościach" z udziałem uczniów z klas: 2c, 2e i 3g.

Debatę regionalną połączoną z konferencją metodyczną dla nauczycieli szkół radomskich w Mazowieckim Samorządowym Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Radomiu zorganizowała Fundacja Ochrony Dziedzictwa Żydowskiego. Nauczycieli i uczniów powitała Agata Tomaszewska – koordynator projektu. Konferencję rozpoczął wykład wygłoszony przez prof. Barbarę A. Markiewicz „Czy tożsamość jest wartością?". Następnie odbyła się debata na temat „Czy mniejszości narodowe stanowią zagrożenie dla kultury polskiej?", w której uczestniczyli uczniowie III LO. Głos w dyskusji zabrali między innymi zaproszeni przez młodzież goście specjalni: Pan Gerard Figarski – Kierownik Ośrodka dla Cudzoziemców w Radomiu i Ks. Andrzej Tuszyński – Prezes Stowarzyszenia Centrum Młodzieży „Arka". Obserwatorami byli nauczyciele szkół radomskich i przedstawiciele mediów lokalnych. Na zakończenie nauczyciele i uczniowie wzięli udział w warsztatach poświęconych prowadzeniu debat i podejmowaniu tematyki dialogu międzykulturowego. Młodzież uczestnicząca w debacie otrzymała upominki przygotowane przez Fundację Ochrony Dziedzictwa Żydowskiego.

O wykładowcy:

Barbara Anna Markiewicz – absolwentka polonistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego i filozofii Uniwersytetu Warszawskiego; profesor zwyczajny, Kierownik Zakładu Filozofii Polityki w Instytucie Filozofii UW. Opublikowała ponad 200

prac naukowych; jej teksty ukazały się także w języku niemieckim, angielskim i hebrajskim. Wykładała i wygłaszała odczyty m.in. w Turynie, Bochum, Zurichu, Paryżu, Oksfordzie, Londynie, Jerozolimie i Barcelonie. Działa w Polskim Towarzystwie Filozoficznym, od lat z jego ramienia zajmuje się Olimpiadą Filozoficzną dla młodzieży. Jako członek Zarządu Association Internationale des Professeurs de Philosophie (Bruksela) wspiera starania, także w skali międzynarodowej o umocnienie roli filozofii w procesie kształcenia. Jest współautorką międzynarodowego podręcznika do filozofii, którego polska wersja „Między mitem i logosem. Europejski podręcznik do filozofii" ukazała się w 2000 r.

20 lutego 2009 roku

Udział delegacji szkoły w ogólnopolskiej konferencji podsumowującej obchody Europejskiego Roku Dialogu Międzykulturowego (ERDM) w Polsce, zorganizowanej przez Narodowe Centrum Kultury w Warszawie.

W trakcie spotkania dokonano podsumowania działań i projektów zrealizowanych w ramach ERDM. Konferencji towarzyszyła ceremonia wręczenia nagród w konkursie na interpretację słów księdza Józefa Tischnera, które stanowiły motto obchodów Europejskiego Roku Dialogu Międzykulturowego w Polsce: „Dialog to budowanie wzajemności". Spotkanie to stało się okazją do podjęcia dyskusji na temat edukacji międzykulturowej, możliwości kształtowania postaw dialogu oraz obecności dialogu międzykulturowego w programach europejskich i międzynarodowych. Zorganizowano ciekawą wystawę prezentującą projekty zrealizowane w ramach obchodów Roku Dialogu w Polsce. Można było zobaczyć zdjęcia z debat regionalnych, które odbyły się w Warszawie, Radomiu i Katowicach w ramach projektu „Porozmawiajmy – Europejskie debaty o wartościach".

Szczegółowe informacje na temat projektu znajdują się na stronach internetowych:
www.polin.org.pl,
www.fodz.pl,
www.dialog2008.pl

UDZIAŁ W PROGRAMIE EDUKACYJNYM

„PRZYWRÓĆMY PAMIĘĆ"

PROJEKT EDUKACYJNY „ŚLADAMI ŻYDÓW RADOMSKICH"

III Liceum Ogólnokształcącego im. płk. Dionizego Czachowskiego w Radomiu

CELE PROJEKTU

1. Upowszechnianie wiedzy o historii, tradycji i kulturze żydowskiej.
2. Poznanie losów radomskich Żydów.
3. Ochrona dziedzictwa kulturowego Żydów w Radomiu.
4. Odkrywanie i przywracanie pamięci mieszkańcom Radomia o wielokulturowej historii miasta.
5. Rozwój wrażliwości młodzieży na odmienność kulturową, etniczną i religijną.
6. Krzewienie tolerancji i idei dialogu kultur.
7. Kreowanie pozytywnych wzorców społecznych.

ZADANIA PROJEKTU

I. Działalność badawcza:

1. Zbieranie dokumentów, fotografii i relacji starszych mieszkańców o życiu i kulturze Żydów w Radomiu.
2. Prace związane z inwentaryzacją grobów na Cmentarzu Żydowskim w Radomiu – wykonanie dokumentacji fotograficznej nagrobków, spisanie inskrypcji na macewach.

II. Działalność edukacyjna i kulturalna:

1. Warsztaty genealogiczno-historyczne w Archiwum Państwowym w Radomiu.
2. Warsztaty „Judaica w zbiorach Muzeum im. Jacka Malczewskiego w Radomiu".
3. Wycieczki „Śladami zabytków kultury żydowskiej w Radomiu".
4. Organizowanie konkursów o tematyce żydowskiej.
5. Organizowanie Dni Kultury Żydowskiej w Radomiu (m.in. wykłady, warsztaty, spotkania, spektakle, koncerty, pokazy filmowe, wystawy, degustacje potraw żydowskich).
6. Udział w przedstawieniach Teatru Żydowskiego w Warszawie.

III. Działania na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego Żydów:

1. Kontynuowanie prac porządkowych na radomskim kirkucie.
2. Umieszczenie przy wejściu na teren kirkutu tablicy informacyjnej z napisem w trzech językach: polskim, hebrajskim i angielskim.
3. Oznakowanie trasy na cmentarzu i/lub prowadzącej do cmentarza.
4. Tabliczki w centrum miasta informujące o kirkucie.
5. Organizowanie aukcji na rzecz Cmentarza Żydowskiego w Radomiu.
6. Utworzenie Izby Pamięci Żydów Radomia.

IV. Promocja wielokulturowego dziedzictwa Radomia:

1. Przygotowanie prezentacji multimedialnej „Sztuka nagrobna Cmentarza Żydowskiego w Radomiu".
2. Opublikowanie broszury „Wybitni Żydzi w historii Radomia".
3. Opublikowanie folderu turystycznego promującego wielokulturowe dziedzictwo Radomia (w wersji polskiej i angielskiej).
4. Opublikowanie albumu „Cmentarz Żydowski w Radomiu".
5. Współudział z Urzędem Miejskim w tworzeniu ścieżki historyczno-dydaktycznej „Śladami radomskich Żydów".
6. Stworzenie strony internetowej Cmentarza Żydowskiego w Radomiu.
7. Przekazanie dokumentacji dotyczącej radomskiego kirkutu amerykańskiej organizacji JewishGen, zajmującej się tworzeniem baz danych o cmentarzach żydowskich w Europie i świecie.
8. Tworzenie, wspólnie z młodzieżą z Izraela, blogów poświęconych Żydom radomskim, którzy przeżyli Holokaust.

REALIZACJA PROJEKTU EDUKACYJNEGO „ŚLADAMI ŻYDÓW RADOMSKICH"

Głównym zadaniem Projektu jest sprawowanie opieki nad Cmentarzem Żydowskim przy ul. Towarowej koło Ronda Kozienickiego, stanowiącym ważny zabytek kultury żydowskiej w naszym mieście oraz promocja w środowisku lokalnym wielokulturowego dziedzictwa Radomia.

SZKOLENIA

Szkolenie koordynatorów
18–20 września 2008 roku

Udział szkolnego koordynatora programu „Przywróćmy Pamięć" w ogólnopolskim szkoleniu dla nauczycieli zorganizowanym przez Fundację Ochrony Dziedzictwa Żydowskiego w Radzikowie koło Warszawy.

Warsztaty i wykłady prowadzone podczas szkolenia miały na celu przygotowanie nauczycieli do realizacji szkolnych projektów w ramach programu „Przywróćmy Pamięć". Tematyka zajęć obejmowała realizację programów edukacyjnych, młodzieżowe działania publiczne oraz kulturę i historię Żydów polskich. Szkolenie przyczyniło się do wymiany doświadczeń i poglądów między nauczycielami.

Szkolenie liderów
22 listopada 2008 roku

Udział dwóch uczniów z klasy 1b w szkoleniu regionalnym dla liderów programu „Przywróćmy Pamięć", zorganizowanym przez Fundację Ochrony Dziedzictwa Żydowskiego w Tomaszowie Mazowieckim.

Podczas warsztatów uczniowie nabyli umiejętność pracy metodą projektu, zapoznali się z celami i zadaniami programu „Przywróćmy Pamięć" i poszerzyli swoją wiedzę z zakresu tematyki kultury żydowskiej.

USŁYSZMY HISTORIĘ

Uczniowie gromadzili materiały dotyczące historii i kultury Żydów. Zbierali dokumenty, fotografie i relacje starszych mieszkańców miasta o życiu i kulturze Żydów radomskich. Brali udział w wykładach i warsztatach na temat historii, religii, kultury i tradycji żydowskiej.

Opracowali i zamieścili na stronie internetowej Projektu materiały dotyczące historii społeczności żydowskiej w Radomiu.

SPOŁECZNOŚĆ ŻYDOWSKA W RADOMIU

Od XVI wieku w Radomiu osiedlali się Żydzi. W 1724 roku August II nadał miastu przywilej „de non - Tolerandis Judaeis",

a w kolejnych latach dwukrotnie wydano ludności żydowskiej polecenia opuszczenia Radomia. Żydzi otrzymali zakaz przebywania w mieście i prowadzenia działalności handlowej. Mimo to w 1787 roku na terenie tak zwanego Nowego Radomia mieszkało ponad 90 osób wyznania mojżeszowego. Formalne zakazy nie powstrzymały rozwoju osadnictwa żydowskiego. Wkrótce Żydzi zdominowali gospodarkę miasta i stali się istotną częścią społeczności Radomia. W 1827 roku stanowili 23,2% ludności miasta. W 1862 roku powstała gmina żydowska, a w 1884 roku wybudowano synagogę. Koniec XIX wieku przyniósł rozwój gospodarczy Radomia. W 1897 roku żyło w nim 11 277 Żydów, stanowiąc 38% ogółu mieszkańców. Spis powszechny z 1921 roku odnotował 24 495 Żydów, co stanowiło 40% wszystkich mieszkańców. W okresie międzywojennym wydawana była prasa w języku hebrajskim i jidysz. Istniała jeszywa i 5 bibliotek żydowskich.

Podczas II wojny światowej, w marcu 1941 roku, Niemcy utworzyli w Radomiu getto. W dwóch gettach radomskich, „dużym" – przy ulicy Wałowej i „małym" – na Glinicach, zamknięto łącznie około 33 tys. Żydów. Mieli oni zakaz opuszczania getta pod groźbą śmierci. Racje żywnościowe, jakie otrzymywała ludność żydowska, były głodowe (100 g chleba dziennie i 200 g cukru miesięcznie). W sierpniu 1942 Niemcy przystąpili do likwidacji getta radomskiego. Ich mieszkańców wywożono do obozów koncentracyjnych, gdzie mieli być wymordowani. Większość Żydów z getta radomskiego trafiła do Treblinki. Akcję wywożenia nazwano „ostatecznym rozwiązaniem kwestii żydowskiej". W lipcu 1944 r. 250 esesmanów popędziło na Zachód pozostałych przy życiu Żydów radomskich w liczbie ok. 2,5 tysiąca. Większość z nich zastrzelono podczas „pochodu śmierci", pozostałych załadowano w Tomaszowie do pociągu i wywieziono do Oświęcimia.

Wycieczka do Archiwum Państwowego w Radomiu – zwiedzanie wystawy „Getto w Radomiu, kwiecień 1941 – sierpień 1942" 29 października 2008 roku.

Prezentowane na wystawie materiały dotyczyły życia radomskich Żydów w okresie okupacji hitlerowskiej. Młodzież obejrzała fotografie mieszkańców radomskiego getta, jak i ich oprawców oraz dokumenty. Dużą część ekspozycji stanowiły plakaty. Prezentowane na wystawie materiały pochodziły ze zbiorów Archiwum Państwowego w Radomiu, m.in. ze *Zbioru afiszów, plakatów i druków ulotnych z lat 1939–1945* oraz *Zbioru ikonografików*. Młodzież pogłębiła swoją wiedzę na temat powstania getta radomskiego i życia ludności żydowskiej w getcie.

Warsztaty na temat „Cmentarze żydowskie" 20 listopada 2008 roku.

Początkowo młodzież wysłuchała wykładu „Społeczność żydowska w Radomiu". Poznała rolę Żydów w rozwoju gospodarki i kultury dawnego Radomia, losy ludności żydowskiej podczas II wojny światowej oraz dzieje żydowskiej nekropolii w Radomiu. Uczniowie poszerzyli swoją wiedzę na temat roli

cmentarza w tradycji judaistycznej. Na podstawie ilustracji poznali wygląd nagrobków żydowskich (inskrypcje i symbole macew) oraz oheli. Cmentarze w religii żydowskiej mają szczególne znaczenie. Młodzież zapoznała się z praktycznymi uwagami przy sprzątaniu cmentarzy żydowskich zgodnie z wytycznymi Komisji Rabinicznej.

Warsztaty muzealne „Judaica w zbiorach Muzeum im. Jacka Malczewskiego w Radomiu" 29 maja 2009 roku.

Warsztaty w interesujący sposób prowadziła Katarzyna Wrona – Kierownik Działu Historii Muzeum im. Jacka Malczewskiego w Radomiu. Młodzież zapoznana została ze źródłami historii radomskich Żydów oraz wydawnictwami dotyczącymi tematyki żydowskiej o zakresie regionalnym. Omówiono dzieje radomskich Żydów, ze szczególnym uwzględnieniem okresu II wojny światowej. Uczniowie zapoznali się z fotografiami dotyczącymi życia i działalności Żydów radomskich w XIX i XX wieku, m.in. z fotografiami tzw. dużego getta w Śródmieściu Radomia (kwiecień 1941–sierpień 1942). Podczas warsztatów zaprezentowane zostały przedmioty stanowiące wyposażenie bóżnicy (fragment Tory, meil – sukienka na Torę, jad – srebrna rączka używana przy czytaniu tekstu Tory, modlitewniki) i związane ze świętami żydowskimi (srebrny kubek kiduszowy – kubek do wina związany z obrzędem kiduszu obchodzonego w piątek wieczorem podczas szabatu, srebrna balsaminka – puszka z wonnymi korzeniami używana podczas szabatu, lampka chanukowa – zapalana podczas 8-dniowego religijnego święta Chanuka). Młodzież zapoznała się również z materiałami, m.in. dotyczącymi Gimnazjum Towarzystwa Przyjaciół Wiedzy w Radomiu (jedyne zachowane do dzisiaj tableau tej szkoły pochodzące z 1937 r.) oraz Organizacji Syjonistycznej w Radomiu (tłoki pieczętne).

Uczniowie wykonali dokumentację fotograficzną prezentowanych muzealiów i sporządzili opisy obiektów na podstawie informacji zdobytych podczas zajęć muzealnych oraz zebranej literatury.

OPIEKA NAD CMENTARZEM

Uczniowie zaopiekowali się cmentarzem żydowskim przy ul. Towarowej w Radomiu. Prowadzili prace porządkowe. Zbierali materiały dotyczące historii cmentarza. Zdjęcia wykonane podczas wycieczek na kirkut pozwoliły uczniom przygotować plakaty, albumy, foldery i prezentacje multimedialne, które zaprezentowane zostały podczas Finału Konkursu „Historia i kultura Żydów" (2008) oraz Finału Projektu „Spotkanie Kultur" (2009).

Młodzież opracowała i zamieściła na stronie internetowej Projektu materiały dotyczące historii nekropolii żydowskiej w Radomiu.

CMENTARZ ŻYDOWSKI W RADOMIU

Jednym z nielicznych dziś śladów po miejscowej społeczności żydowskiej jest nekropolia, położona przy ul. Towarowej koło Ronda Kozienickiego. Przyczyną założenia cmentarza była epidemia cholery z 1831 roku. Cmentarz ten został oficjalnie przekazany radomskim Żydom w dniu 19 listopada 1837 roku, a w 1846 roku podpisano akt wieczystej dzierżawy działki. Teren nekropolii został powiększony w roku 1860, 1902 i 1911. Cmentarz posiadał mur kamienny (1910), ohel iskor (dom modlitw) i bramę wjazdową. Spoczęły tam tysiące radomskich Żydów, a wśród nich rodziny zasłużone dla miasta jak: Bekermanowie, Birenbaumowie, Erlichowie, Fajgenbaumowie, Goldbergerowie, Tanenbaumowie, Zyldbergowie i inni. Spoczywają tutaj żydowscy żołnierze Legionów, Wojska Polskiego i partyzanci. Podczas II wojny światowej Niemcy zniszczyli cmentarz, wywożąc niemal wszystkie płyty nagrobne. Macewy użyto do prac budowlanych na terenie miasta, m.in. do budowy chodników, dróg i budynków (np. Wacyn – ok. 300 nagrobków). Pochowano tutaj zmarłych więźniów żydowskich z obozu pracy przymusowej w Pionkach.

W sierpniu 1989 roku zarejestrowany został Społeczny Komitet Rewaloryzacji Cmentarza Żydowskiego w Radomiu, w prace którego zaangażowali się między innymi Władysław Misiuna, profesor Polskiej Akademii Nauk, odznaczony medalem „Sprawiedliwy Wśród Narodów Świata", Stefan Borkiewicz czy senator Jan Lipski. Komitet we współpracy ze Stowarzyszeniem Pamięci Żydów Radomskich i Ziomkostwem Żydów Radomskich w Izraelu podjął działania na rzecz odbudowy kirkutu. Od 1992 roku trwały prace nad uporządkowaniem terenu cmentarza. Ogrodzono go murem i zrekonstruowano bramę wjazdową. Wybudowano ohel (1998) i odzyskano wiele macew, które od czasów wojny znajdowały się w różnych punktach miasta. Część fragmentów stel nagrobnych z Wacyna wmurowano w ogrodzenie, tworząc w ten sposób lapidarium. Na cmentarzu umieszczono granitową tablicę upamiętniającą żydowskich żołnierzy poległych w walce o niepodległość Polski w roku 1863 i 1905, w latach 1920–1921 i w 1939 roku. Po dewastacji cmentarza dzięki Urzędowi Miasta Radomia udało się przeprowadzić prace renowacyjne w sierpniu 2006 roku i zainstalowano kilkanaście „nowych" macew. Obecnie na cmentarzu radomskim jest około 40 wolno stojących macew (po 20 z lewej i prawej strony głównej alei) i kilkadziesiąt fragmentów nagrobków położonych na ziemi bądź tworzących lapidarium. Najstarszy nagrobek pochodzi z 1851 roku. Macewy wykonano z piaskowca, z zachowanymi inskrypcjami w języku hebrajskim. Budynek ohel iskor projektował mgr inż. arch. Tadeusz Derlatka.

Radomscy Żydzi rozsiani po całym świecie często odwiedzają Radom i cmentarz żydowski.

Wycieczka na radomski kirkut przy ulicy Towarowej koło Ronda Kozienickiego odbyła się 9 grudnia 2008 roku.

Młodzież zapoznała się z historią Cmentarza Żydowskiego w Radomiu oraz z konstrukcją nagrobków żydowskich. Obejrzała wolno stojące macewy po obu stronach głównej alei oraz fragmenty nagrobków położonych na ziemi i wmurowanych w ogrodzenie (lapidarium). Macewy wykonane są z piaskowca, z zachowanymi in-

skrypcjami w języku hebrajskim. Najstarszy nagrobek pochodzi z 1851 roku. Młodzież odczytywała symbole macew. Obejrzała granitową tablicę upamiętniającą żydowskich żołnierzy poległych w walce o niepodległość Polski w roku 1863 i 1905, w latach 1920–1921 i w 1939 roku. Zwiedziła budynek ohel iskor postawiony w 1998 roku.

MŁODZI LIDERZY REGIONU

Debata szkolna (1 grudnia 2008 roku) **i regionalna** (17 grudnia 2008 roku) **na temat „Czy mniejszości narodowe stanowią zagrożenie dla kultury polskiej?"** w ramach projektu „Porozmawiajmy – Europejskie debaty o wartościach".

Konkurs „Historia i kultura Żydów" dla klas I–II w kategoriach: plakat, album, folder, potrawa żydowska, prezentacja multimedialna, scenka obyczajowa, piosenka żydowska (styczeń–czerwiec 2008 roku).

Projekt Edukacyjny „Spotkanie Kultur" dla klas I–II: przygotowanie wystawy Projektów Klasowych, prezentacji multimedialnych i artystycznych (marzec–maj 2009 roku).

PAMIĘĆ W SZTUCE

I. Dni Kultury Żydowskiej w Radomiu w dniach 5–7 czerwca 2008 roku, w ramach których odbyły się wykłady, warsztaty, spotkania, spektakle, koncerty oraz Prezentacje Finałowe Konkursu „Historia i kultura Żydów" w kategoriach: plakat, album, folder, prezentacja multimedialna, potrawa żydowska, scenka obyczajowa, piosenka żydowska.

II. Dni Kultury Żydowskiej w Radomiu pod hasłem „Spotkanie Kultur" w dniach 27–30 maja 2009 roku, w ramach których odbyły się wykłady, warsztaty, pokaz filmów, wystawy, spektakl, koncerty oraz Prezentacje Finałowe Projektu „Spotkanie Kultur" (wystawa projektów klasowych, prezentacje multimedialne, prezentacje artystyczne). Objęły działania, dzięki którym mieszkańcy naszego miasta mieli szansę lepiej zrozumieć specyfikę swojego regionu i jego wielokulturowego dziedzictwa.

PODSUMOWANIE DZIAŁAŃ W ROKU SZKOLNYM 2007/2008

Opis działań młodzieży III LO w Radomiu w publikacji Fundacji Ochrony Dziedzictwa Żydowskiego.

W celu podsumowania działań przeprowadzonych przez szkoły w roku szkolnym 2007/2008 powstała publikacja pod tytułem „Program Edukacyjny «Przywróćmy Pamięć»". Dobre Praktyki 2007/2008". W publikacji opisane zostały przykłady dobrych praktyk 42 wybranych szkół, biorących udział w programie edukacyjnym „Przywróćmy Pamięć". Publikacja zawiera opis działań młodzieży III Liceum Ogólnokształcącego im. płk. Dionizego Czachowskiego w Radomiu, zamieszczony w rozdziale 1.Pamięć w sztuce.

Udział w Ogólnopolskiej Prezentacji Finałowej III edycji programu edukacyjnego „Przywróćmy Pamięć" w Warszawie 1 czerwca 2008 roku.

Wśród gości byli: Jego Ekscelencja Ambasador Izraela, przedstawiciele Ambasady Republiki Federalnej Niemiec, Kancelarii Prezydenta RP, Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, Gminy Wyznaniowej Żydowskiej w RP oraz ogólnopolskich organizacji pozarządowych. Prace uczniów oglądali eksperci z Żydowskiego Instytutu Historycznego, Stowarzyszenia "Midrasz", Instytutu Pamięci Narodowej, Centrum Edukacji Obywatelskiej, Stowa-

rzyszenia „Dzieci Holocaustu" w Polsce oraz Wielokulturowego Liceum im. Jacka Kuronia w Warszawie. Monika Krawczyk, Dyrektor Generalny Fundacji Ochrony Dziedzictwa Żydowskiego, wręczyła przedstawicielom szkół dyplomy i nagrody książkowe. W Synagodze im. Nożyków w Warszawie uczniowie reprezentujący 33 szkoły gimnazjalne i ponadgimnazjalne zaprezentowali ekspertom i gościom efekty swoich działań na rzecz ochrony wielokulturowego dziedzictwa i przywrócenia pamięci o nim, przygotowując wystawę swoich projektów.

Delegacja młodzieży III LO w Radomiu przygotowała plakaty, albumy, foldery dotyczące historii, religii, tradycji i kultury żydowskiej i izraelskiej, wykonane przez uczniów szkoły oraz fotografie radomskiego kirkutu. Przedstawiciele szkół wzięli również udział w wycieczce po terenie dawnego getta warszawskiego, warsztatach tańca izraelskiego oraz wysłuchali koncertu chóru Tutti Cantamus z Liceum im. Jana III Sobieskiego w Warszawie.

PODSUMOWANIE DZIAŁAŃ W ROKU SZKOLNYM 2008/2009

Opis działań młodzieży III LO w Radomiu w publikacji Fundacji Ochrony Dziedzictwa Żydowskiego.

W celu podsumowania działań przeprowadzonych przez szkoły w 2008 roku powstała publikacja pod tytułem „Przywróćmy Pamięć". Działania realizowane w poszczególnych miejscowościach w 2008 r. W publikacji opisane zostały projekty 60 wybranych szkół, biorących udział w programie edukacyjnym „Przywróćmy Pamięć", między innymi Projekt „Śladami Żydów radomskich" III Liceum Ogólnokształcącego im. płk. Dionizego Czachowskiego w Radomiu.

Projekt III LO w Radomiu został Projektem Czerwca 2009.

Udział w Ogólnopolskiej Prezentacji Finałowej IV edycji programu edukacyjnego „Przywróćmy Pamięć” w Warszawie w dniu 13 września 2009 roku.

Wśród gości byli przedstawiciele ambasad: Izraela (attaché ds. Kultury Ambasady Izraela w Polsce Alon Simhayoff), Demokratycznej Republiki Konga, Republiki Litewskiej, Republiki Federalnej Niemiec, Stanów Zjednoczonych, a także ministerstw, środowisk żydowskich i instytucji kultury. Podczas uroczystego podsumowania IV edycji programu edukacyjnego „Przywróćmy Pamięć” Monika Krawczyk, Dyrektor Generalny Fundacji Ochrony Dziedzictwa Żydowskiego, wręczyła przedstawicielom szkół dyplomy i nagrody książkowe. W Synagodze im. Nożyków w Warszawie można było obejrzeć wystawę zorganizowaną w formie Targów Projektów Szkolnych. W prezentacji wzięli udział przedstawiciele 32 szkół i ośrodków kultury.

Uczniowie III LO w Radomiu przygotowali plakaty podsumowujące zrealizowane projekty na temat: „Historia Żydów w Radomiu”, „Nasza opieka nad Cmentarzem Żydowskim w Radomiu”, „Działania szkoły - Przywracamy Pamięć” oraz ulotki i zdjęcia dotyczące II Dni Kultury Żydowskiej w Radomiu i debat o wartościach. Na wystawie zaprezentowano również albumy dotyczące religii i kultury Żydów, wykonane przez uczniów oraz prezentację multimedialną „Żydzi w regionie radomskim”. Uczestnicy prezentacji wzięli udział w grze terenowej „Śladami warszawskich Żydów” oraz warsztatach tańca izraelskiego i języka hebrajskiego.

Młodzież III LO w Radomiu zamieściła sprawozdania, zdjęcia i inne materiały dotyczące zrealizowanych działań w ramach programu „Przywróćmy Pamięć” na stronie internetowej: www. pamiec.fodz.pl

POZOSTAŁE DZIAŁANIA W ZAKRESIE UPOWSZECHNIANIA WIEDZY O HISTORII I KULTURZE ŻYDÓW

1. **Uczestnictwo szkoły w projekcie pilotażowym „Nauczanie o Holokauście i stosunkach polsko-żydowskich"** przygotowanym i prowadzonym przez Centralny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli i Żydowski Instytut Historyczny w roku szkolnym 2003/2004.
   1. Udział 6 nauczycieli w szkoleniu „Nauczanie o Holokauście i stosunkach polsko-żydowskich".
   2. Opracowanie projektu edukacyjnego na temat: „Śladami miejsc upamiętniających męczeństwo Radomian w czasie okupacji hitlerowskiej", uwzględniającego tematykę Holokaustu i jego realizacja na lekcjach języka polskiego, historii oraz godzinach z wychowawcą.

2. **Wprowadzenie programu nauczania o historii i zagładzie Żydów*** do realizacji w klasach z rozszerzonym programem nauczania języka polskiego i historii od roku szkolnego 2004/2005 w ramach nauczania następujących przedmiotów i ścieżek edukacyjnych:
   – język polski, historia, geografia, religia, wiedza o społeczeństwie, edukacja filozoficzna, edukacja regionalna – dziedzictwo kulturowe w regionie, edukacja europejska, godziny z wychowawcą.

3. **Udział szkoły w programie edukacyjnym „Pamięć dla Przyszłości"** przygotowanym i prowadzonym przez Centralny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli i Stowarzyszenie „Dzieci Holokaustu" w Polsce.
   1. Opracowanie projektu obchodów Dnia Pamięci o Holokauście i przeciwdziałaniu zbrodniom przeciwko ludzkości (wyróżnienie za scenariusz spektaklu „Pamięć dla Przyszłości" w formie lekcji o Holokauście) w roku szkolnym 2005/2006.
   2. Udział w przedsięwzięciach edukacyjnych w ramach projektu „Inny nie znaczy Obcy – od niechęci do akceptacji" w roku szkolnym 2007/2008:
      – udział 2 nauczycieli w szkoleniu „Inny nie znaczy Obcy – od niechęci do akceptacji",
      – udział uczniów w Ogólnopolskim Przeglądzie Literackim na temat „Spotkanie z Innym",
      – udział delegacji młodzieży w Ogólnopolskim Finale Projektu w Warszawie w czerwcu 2008 roku (prezentacje multimedialne projektów uczniowskich, zwiedzanie Synagogi im. Nożyków).

* R. Szuchta, P. Trojański, „Holocaust. Program nauczania o historii i zagładzie Żydów", Warszawa 2000 (DKW-4014-317/99).

4. **Współpraca i kontakty ze szkołami średnimi z Izraela**
   1. Wizyta 70-osobowej grupy młodzieży ze szkół średnich z Hajfy w Radomiu (marzec 2005 roku):
      – zwiedzanie radomskich miejsc upamiętniających historię narodu żydowskiego, a także związanych z martyrologią Żydów w czasie II wojny światowej (Firlej – Pomnik pamięci, Cmentarz Żydowski przy ul. Towarowej, Pomnik ofiar getta przy ul. Podwalnej),
      – spotkanie młodzieży polsko-izraelskiej w siedzibie szkoły (prezentacja historii Radomia i historii szkoły, program artystyczny – poznawanie kultury i tradycji polskiej i izraelskiej, zwiedzanie szkoły, broszura promująca liceum w języku angielskim).
   2. Spotkanie w Radomiu z delegacją młodzieży z Izraela podróżującej po Polsce śladami swoich przodków w *Marszu Żywych*:
      – uroczystości przy Pomniku ofiar getta przy ul. Podwalnej (wrzesień 2005 roku):
      – przemówienie Chaima Kinclera – przewodniczącego izraelskiego Związku Żydów Wychodźców z Radomia,
      – zapoznanie z dziejami Żydów w Radomiu (Przemysław Bednarczyk – nauczyciel historii),
      – program artystyczny – m.in. recytacje fragmentu z „Pana Tadeusza" w języku polskim w wykonaniu ucznia III LO i w języku hebrajskim w wykonaniu uczennic z Izraela.
   3. Inne spotkania z młodzieżą izraelską w siedzibie szkoły w roku szkolnym 2004/2005 i 2006/2007.

5. **Zorganizowanie spotkania z Chaimem Kinclerem –** przewodniczącym Związku Żydów Wychodźców z Radomia w roku szkolnym 2004/2005.

6. **Udział w uroczystości z okazji 90-lecia Gimnazjum Towarzystwa „Przyjaciół Wiedzy"** oraz w sesji popularnonaukowej na temat: „Społeczność żydowska Radomia w I połowie XX wieku" w roku szkolnym 2006/2007.

7. **Działania zmierzające do zbadania losów absolwentek pochodzenia żydowskiego Zakładów Naukowych Żeńskich Marii Gajl w Radomiu** (do 1939 roku ukończyło tę szkołę 558 uczennic, z czego ok. 68 dziewcząt pochodzenia żydowskiego, tj. ok. 12,2% ogółu absolwentek).

8. **Udział młodzieży w konkursach o tematyce żydowskiej**
   1. Konkurs „Historia i kultura Żydów polskich" organizowany przez Amerykańsko-Polsko-Izraelską Fundację ds. Promocji Kultury Polsko-Żydowskiej „SHALOM" pod patronatem Ministerstwa Edukacji Narodowej.
   2. Konkurs poezji i pieśni żydowskiej „MAZEL TOW" organizowany przez Szydłowieckie Centrum Kultury – Zamek.
   3. Szkolny Konkurs „Historia i kultura Żydów" w roku szkolnym 2007/2008.

PLANY NA PRZYSZŁOŚĆ

„W Polsce na przestrzeni wieków spotykały się różne kultury i religie, które dzięki pokojowemu współistnieniu stworzyły niezwykłe, wielokulturowe dziedzictwo. Ważną częścią tej wieloetnicznej społeczności byli Żydzi. Śladem ich obecności są dziś nie tylko zabytki architektury oraz zaniedbane cmentarze – ale także ważny wkład w rozwój kultury i szyuki polskiej".*

III Liceum Ogólnokształcące im. płk. Dionizego Czachowskiego w Radomiu odkrywa to wielokulturowe dziedzictwo i przywraca pamięć o nim

Liceum kontynuować będzie działania na rzecz odkrywania i przywracania pamięci o wielokulturowej przeszłości naszego miasta oraz ochrony dziedzictwa kulturowego Radomia poprzez:

- realizację Projektu „Śladami Żydów radomskich"
- współpracę ze Stowarzyszeniem „Ohel" w Radomiu
- organizowanie Dni Kultury Żydowskiej w Radomiu

STOWARZYSZENIE „OHEL" W RADOMIU

Głównym celem Stowarzyszenia „Ohel" w Radomiu będzie działanie na rzecz ochrony i promocji dziedzictwa kulturowego Żydów w Radomiu i regionie radomskim, a w szczególności – Cmentarza Żydowskiego w Radomiu

* www.pamiec_lodz.pl

ZADANIA STOWARZYSZENIA „OHEL"

1. Podejmowanie działań mających na celu prezentację historii społeczności żydowskiej w Radomiu i regionie radomskim oraz inspirowanie badań w tym zakresie.

2. Podejmowanie działań na rzecz renowacji Cmentarza Żydowskiego w Radomiu.

3. Prowadzenie działalności zmierzającej do pogłębiania wiedzy na temat kultury i tradycji żydowskiej.

4. Prowadzenie działalności edukacyjnej wśród młodzieży i dorosłych (wykłady, prelekcje, warsztaty, spotkania, dyskusje, wycieczki itp.).

5. Organizowanie imprez kulturalnych (spektakle, koncerty, pokazy filmowe, wystawy itp.).

6. Prowadzenie działalności na rzecz tolerancji i dialogu chrześcijańsko-judaistycznego.

7. Uczestnictwo w sesjach i konferencjach organizowanych przez inne instytucje i organizacje.

8. Prowadzenie działalności informacyjnej promującej podejmowane przedsięwzięcia w dostępnych mediach krajowych.

9. Prowadzenie działalności wydawniczej i publicystycznej.

Licem kontynuować będzie współpracę ze szkołami z Izraela oraz podejmie działania na rzecz polsko-izraelskiej wymiany młodzieży

I. **Przystąpienie do Programu Polsko-Izraelskich Spotkań Młodzieży – PIYE**, będącego edukacyjną inicjatywą Muzeum Historii Żydów Polskich:
   - jednodniowe spotkania młodzieży: Polska–Izrael (spotkania w szkołach polskich),
   - polsko-izraelska wymiana licealna.

Program stanowi platformę dialogu, która służy spotkaniu dwóch kultur – polskiej i izraelskiej, wzajemnemu poznawaniu się młodzieży, wspólnej pracy i zabawie oraz pełnemu uczestnictwu w kulturze i tradycji odwiedzanego kraju.

II. **Rozwój współpracy ze szkołami z Hajfy.**

Pomysłodawcy i inicjatorzy ww. projektów i przedsięwzięć:
Danuta Sawicka – dyrektor szkoły
Anna Prokop – nauczyciel historii

Koordynator: Anna Prokop

Realizatorzy: Nauczyciele i Uczniowie III LO

III Liceum Ogólnokształcące im. płk. Dionizego Czachowskiego w Radomiu
ul. Traugutta 44, 26-600 Radom
tel./fax (048) 362 36 64
czachowski_3lo@op.pl
www.3lo.czachowski.prv.pl

MEDIA O NAS

Rozpoczęły się I. Dni Kultury Żydowskiej

Katarzyna Ludwińska
2008-06-05, ostatnia aktualizacja 2008-06-05 18:26

Impreza przygotowywana przez III LO im. płk. Dionizego Czachowskiego i Centrum Sztuki Współczesnej „Elektrownia" ma przybliżyć radomianom współczesny Izrael

Fot. Marcin Kucewicz/AG

W „Elektrowni" czynne są wystawy „Literatura i sztuka Izraela" oraz „Judaiki"

I. Dni Kultury Zydowskiej w Radomiu (04-06-08, 21:00)

Dni rozpoczęły się w czwartek o godz. 10 w Elektrowni. Niestety, na zaplanowany wykład o podstawach judaizmu nie dojechał Michael Schudrich, naczelny rabin Polski. Dalsza część spotkania przebiegła według planu. Zebrani w Elektrowni obejrzeli spektakl przygotowany przez Szydłowieckie Centrum Kultury „Zamek" oraz dwie wystawy.

W tym samym czasie w budynku liceum odbywał się spektakl o Holocauście w wykonaniu uczniów „Czachowskiego" oraz warsztaty historyczne i kulturalne.

Szkoła od pięciu lat realizuje projekty edukacyjne poruszające tematykę Holocaustu. Przez ten czas młodzi radomianie trzy razy spotkali się ze swoimi rówieśnikami z Hajfy. Zajęć poświęconych historii Żydów i ich wpływie na rozwój naszego miasta w programie szkoły jest sporo, ale zdaniem uczniów Czachowskiego mogłoby być więcej.

– O historii Żydów opowiadał nam na lekcjach nasz historyk sor Bednarczyk – mówi Sylwia Skowrońska, uczennica Ic. – Wiemy, jak żyli przed wojną, jaki mieli wpływ na rozwój Radomia, wiemy też, jak ginęli.

Nastolatka dodaje jednak, że większość jej rówieśników takimi sprawami się nie interesuje. Sylwia i jej koleżanka Paulina Barszcz właśnie w braku wiedzy widzą przyczynę nietolerancji.

– Spotykamy się z nią dosyć często – mówi Paulina. – Kiedy pytamy o przyczynę, słyszymy: bo są inni. Ale nie widzimy nawet najmniejszej próby poznania, pokonania tej inności – dodaje. – Często uprzedzenia przekazują nam dorośli – rodzice, dziadkowie, którzy kiedyś mieli jakieś nieprzyjemne doświadczenia – mówi Sylwia.

"Czachowski" inicjatorem Dni Kultury Żydowskiej

Pierwsze Dni Kultury Żydowskiej w Radomiu odbyły się w III LO im. D. Czachowskiego. Impreza jest wynikiem dłuższego zaangażowania szkoły w projekty związane z tym tematem.

Uroczyste otwarcie Pierwszych Dni Kultury Żydowskiej w Radomiu odbyło się w Mazowieckim Centrum Sztuki Współczesnej "Elektrownia". Wśród zgromadzonych gości nie zabrakło prezydenta Radomia Andrzeja Kosztowniaka, radnej Jolanty Korpetty-Zych oraz gospodarza, dyrektora "Elektrowni" Zbigniewa Belowskiego. Salę licznie wypełniła też młodzież III LO w Radomiu.

Żydzi w II RP

Pierwszym punktem programu był wykład nauczyciela historii, Tomasza Kiliańczyka "Żydzi w Polsce w okresie międzywojennym".

- Początki osadnictwa żydowskiego na ziemiach polskich datuje się na X-XI wiek. II Rzeczpospolita była trzecim co do wielkości skupiskiem Żydów na świecie, mieszkało ich tu ok. 3 milionów - referował T. Kiliańczyk. - Cechą charakterystyczną ich życia politycznego było rozdrobnienie sceny politycznej. Wśród rywalizujących nurtów znalazły się ortodoksyjny, syjonistyczny i socjalistyczny. Mniejszość żydowska w II RP posiadała rozbudowane życie gospodarcze. Podstawę stanowiły związki kupieckie i przemysłowe oraz Kasy Bezprocentowego Kredytu. Na obszarach, gdzie przeważali Polacy, Żydzi reprezentowali pozytywny stosunek do państwa polskiego. We Lwowie zajęli pozycję neutralną, a w Wilnie poparli dążenia litewskie.

Halacha

Następny wykład na temat "Podstaw judaizmu" poprowadził Erwin Karczoń, nauczyciel historii i wiedzy o społeczeństwie w III LO.

- Judaizm jest religią monoteistyczną ustanowioną w II tysiącleciu przed naszą erą. Najwięcej jej wyznawców mieszka w USA - 5,6 miliona i w Izraelu - 4,7 miliona - referował nauczyciel. - Podstawą judaizmu jest wiara w jednego Boga. Największe zainteresowanie wśród słuchaczy wzbudziły zasady życia ortodoksyjnego Żyda, w tym Halacha, ograniczająca kontakty między osobami różnej płci. Nie pozwala ona mężczyznom zwracać uwagę na urodę kobiet i słuchać ich śpiewu. Zakazane jest przebywanie dwóch osób różnej płci w zamkniętym pokoju z wyjątkiem męża i żony, i rodzica z dzieckiem. Kojarzeniem małżeństw zajmuje się zawodowy swat.

Po wykładzie odbył się spektakl "Szagalewo" na podstawie tekstów poetów żydowskich inspirowanych malarstwem Marka Chagala w wykonaniu Szydłowieckiego Centrum Kultury "Zamek". Po spektaklu można było obejrzeć wystawę "Literatura i Sztuka Izraela" zorganizowaną we współpracy z ambasadą Izraela w Polsce oraz wystawę "Judaiki" prezentującą kulturę materialną Żydów. Dla zgromadzonych gości przygotowano degustację potraw żydowskich.

Dalsza część uroczystości przeniosła się do III LO im. D. Czachowskiego, gdzie honorowym gościem był Michael Schudrich, Naczelny Rabin Polski, który złożył podziękowania radomskiej młodzieży za zainteresowanie kulturą żydowską i działanie na rzecz zbliżenia Żydów i Polaków.

Holokaust

Głównym punktem programu był spektakl o holokauście w formie lekcji historii pt. "Pamięć dla przyszłości". Uczniowie poznawali losy mniejszości żydowskiej w naszym mieście w czasie II wojny światowej.

- Liczba Żydów w Radomiu w latach 1940-42 wynosiła ok. 31 tysięcy osób. Z chwilą wkroczenia Niemców do Radomia zaczęły się prześladowania - przekazywała podczas spektaklu uczennica Sylwia Maj. - Wprowadzono przymus noszenia przez Żydów opaski z gwiazdą syjońską. W 1941 roku powstało getto żydowskie składające się ze Śródmieścia i Glinic. Już wcześniej Żydzi mieli zakaz wstępu na Plac Konstytucji czy Rynek. W lutym 1942 roku do Radomia dotarła fala rozstrzelań i aresztowań. Po masowych wysiedleniach i krwawych selekcjach liczba Żydów w Radomiu stopniała do 2 tysięcy.

Od lewej: Michael Schudrich, Danuta Sawicka i Ryszard Fałek

Wystawy, prezentacje, warsztaty

Podczas drugiego dnia imprezy odbyła się wystawa wydawnictw o tematyce żydowskiej i izraelskiej, prezentacje prac konkursowych uczniów, w tym plakaty, albumy, gazetki ścienne, foldery oraz potrawy żydowskie. Ogłoszono zwycięzców konkursu "Historia i kultura Żydów". Cieszył się dużym on powodzeniem, a nagrody przyznano w 8 kategoriach. Nie zabrakło warsztatów współczesnych tańców izraelskich oraz pieśni żydowskich.

Jak mówi Danuta Sawicka, dyrektor III LO im D. Czachowskiego, Pierwsze Dni Kultury Żydowskiej w Radomiu są wynikiem uczestnictwa szkoły w wielu projektach poświęconych Żydom, między innymi w "Nauczaniu o Holokauście i stosunkach polsko-żydowskich", w programach "Pamięć dla Przyszłości" czy "Przywróćmy pamięć".

- Młodzież naszej szkoły jest bardzo zainteresowana tą tematyką, o czym świadczy chociażby liczba uczniów, którzy zgłosili się do konkursu - mówi dyrektor III LO. - Bardzo cieszymy się, że udało nam się nawiązać współpracę z Naczelnym Rabinem Polski, który bardzo chwali naszą inicjatywę. W przyszłym roku planujemy połączenie kultury żydowskiej wraz z kulturą arabską. Pierwotny zarys projektu to stragan różności będący połączeniem tych dwóch interesujących tradycji.

A.M.

Posłuchaj o synagogach, skosztuj chałki

Młodzież z III LO po raz drugi zorganizowała Dni Kultury Żydowskiej. Tym razem odbywają się one pod hasłem „Spotkanie kultur", bo w imprezie biorą też udział Czeczeni i Romowie.

Świętowanie rozpoczęło się wczoraj. Rano przez deptak przemaszerowała Parada Wielokulturowości. O godz. 10 w Mazowieckim Samorządowym Centrum Doskonalenia Nauczycieli goście mogli wysłuchać koncertu pieśni w języku jidysz oraz dwóch wykładów dotyczących tematyki żydowskiej. W tym samym czasie na scenie ustawionej przed budynkiem liceum rozpoczął się piknik wielokulturowości. Młodzież przygotowała pokaz tańców żydowskich, czeczeńskich i arabskich oraz warsztaty muzyczne i degustację potraw narodowych. Realizację planów utrudnił jednak padający deszcz.

Dziś w „Czachowskim" będzie można obejrzeć filmy, które brały udział w VI Międzynarodowym Festiwalu Filmowym „Żydowskie Klimaty". Pokazy rozpoczną się o godz. 9 w małej sali gimnastycznej liceum. O godz. 11 wykład o zabytkach kultury żydowskiej wygłosi Jan Jagielski z Żydowskiego Instytutu Historycznego. W południe zaplanowano zaś prezentacje przygotowane przez uczniów III LO. Będą degustacje potraw żydowskich, inscenizacje zwyczajów i obrzędów, recytacje wierszy, koncert piosenek żydowskich i pokazy tańców.

Prezentacje będzie można też oglądać w szkole również w piątek od godz. 12. Wcześniej zorganizowane zostaną warsztaty taneczne i pokazy multimedialne. O godz. 10 w Muzeum im. Jacka Malczewskiego Katarzyna Wrona opowie o zbiorach o tematyce żydowskiej. Dni Kultury Żydowskiej zakończą się w sobotę. Na ten dzień zaplanowano monodram „Opowieści z Bramy" w wykonaniu Witolda Dąbrowskiego oraz koncert finałowy „Spotkania kultur".

Patronat honorowy nad imprezą organizowaną przez licealistów objęli Naczelny Rabin Polski Michael Schudrich, prezydent Andrzej Kosztowniak, marszałek województwa mazowieckiego Adam Struzik i dyrektor Narodowego Centrum Kultury Krzysztof Dudek. Patronem medialnym jest „Gazeta Wyborcza". SALA

Piknik wielokulturowy przy III LO im. Dionizego Czachowskiego

Gazeta Wyborcza – 28 maja 2009 r.

www.radom.gazeta.pl

Radom
www.gazeta.pl • Gazeta W

Pamięć i tradycja

Wykład Michaela Schudricha, wystawy, warsztaty – dziś rozpoczynają się w Radomiu I Dni Kultury Żydowskiej

Karolina Stasiak

Organizatorem imprezy jest III LO im. płk. Dionizego Czachowskiego. - W szkole od pięciu lat realizujemy projekty edukacyjne poruszające tematykę Holocaustu - mówi dyrektorka Danuta Sawicka. - Dni Kultury Żydowskiej mają przybliżyć współczesny Izrael. Nie chcemy tylko rozgrzebywać ran - dodaje.

Według niej uczniowie bardzo chętnie angażują się w realizację wszelkich projektów edukacyjnych i są bardzo tolerancyjni. - Młodzież z Hajfy trzy razy do nas przyjeżdżała. Między młodymi ludźmi nawiązuje się więź, cały czas ze sobą korespondują - mówi Sawicka.

I Dni Kultury Żydowskiej mają być podsumowaniem rocznej pracy licealistów z Czachowskiego, ale są otwarte dla wszystkich mieszkańców.

- Najczęściej boimy się tego, czego nie znamy, i z tego wywodzi się nasza nietolerancja - mówi Sawicka. - Trzeba kultywować tradycję i oddawać hołd poległym. Żydzi, którzy przyjeżdżali do nas, odwiedzali oczywiście cmentarz przy ul. Kozienickiej czy pomnik przy ul. Bóżniczej - dodaje. Uważa, że młodzieży należy pokazać kulturę i tradycje żydowskie oraz angażować ją do budowania więzi z młodymi ludźmi z Izraela.

Uroczyste otwarcie Dni dziś o godz. 10 w Mazowieckim Centrum Sztuki „Elektrownia"

W ramach Dni w III LO będą m.in. prowadzone warsztaty „Losy Żydów radomskich w czasie II wojny światowej". Młodzież na podstawie m.in. tekstów źródłowych i map będzie musiała analizować fakty i przedstawić losy radomskich Żydów. - Trudno mi ocenić wiedzę mieszkańców na temat historii Radomia, ale wśród młodzieży trochę jej brakuje - mówi nauczyciel Erwin Kruczoń, który poprowadzi warsztaty.

Prezydent miasta Andrzej Kosztowniak, który objął patronat honorowy nad imprezą, ma nadzieję, że będzie ona kontynuowana. - Dni Kultury Żydowskiej to bardzo dobry sposób na upamiętnienie i przypomnienie historii radomskich Żydów, a także na zapoznanie z ich kulturą i obyczajami - mówi prezydent. - Uważam, że mieli duży wkład w rozwój naszego miasta i trzeba im za to podziękować - dodaje.

I Dni Kultury Żydowskiej zakończą się w niedzielę uroczystym koncertem „Żydzi, Polacy - spotkanie kultur".

karolina.stasiak@radom.agora.pl

Program Dni Kultury Żydowskiej

5 czerwca (czwartek)

Elektrownia
ul. Kopernika 1

godz. 10 - uroczyste otwarcie Dni, wykład „Podstawy judaizmu" naczelnego rabina Polski Michaela Schudricha, spektakl „Szagalewo" na podstawie tekstów poetów żydowskich, otwarcie wystaw „Literatura i sztuka Izraela" i „Judaiki" prezentującej kulturę materialną Żydów.

III LO, ul. Traugutta 44

godz. 12 - „Ocaleni" - spotkanie z członkami stowarzyszenia Dzieci Holocaustu w Polsce, godz. 12.15 - spektakl „Pamięć dla Przyszłości", godz. 13 - warsztaty.

6 czerwca (piątek)

III LO - godz. 13 - finał konkursu „Historia i kultura Żydów"

7 czerwca (sobota)

III LO - godz. 11 - warsztaty współczesnych tańców izraelskich, godz. 13 - uroczyste zakończenie - koncert „Żydzi, Polacy - spotkanie kultur".

Obie dziewczyny chcą dalej poznawać historię i kulturę Żydów. – Dziś idziemy na warsztaty piosenki żydowskiej, a w sobotę na naukę współczesnych tańców izraelskich – mówią.

Program I. Dni Kultury Żydowskiej zamieściliśmy w czwartek w „Gazecie". Można go znaleźć na gazeta.pl/radom.

katarzyna.ludwinska@radom.agora.pl
Źródło: Gazeta Wyborcza Radom

W „Czachowskim" podyskutują o wartościach

Katarzyna Ludwińska
2008-11-18, ostatnia aktualizacja 2008-11-18 18:23

Uczniowie III LO im. płk. Dionizego Czachowskiego przystąpili do autorskiego programu Porozmawiajmy – europejskie debaty o wartościach. Za niespełna dwa tygodnie w szkole zorganizują dyskusję, a jeśli wygrają w głosowaniu na stronie internetowej, to zostaną gospodarzami jednej z trzech ogólnopolskich debat o wartościach.

1 grudnia uczniowie klas Ib, IIc i IIe z III LO będą się zastanawiać nad tym, czy mniejszości stanowią zagrożenie dla polskiej kultury. Przygotowywane przez nich spotkanie to część programu organizowanego w ramach Europejskiego Roku Dialogu Międzykulturowego przez Fundację Ochrony Dziedzictwa Żydowskiego, mającego propagować dialog między różnymi kulturami i społecznościami.

– Dzięki uczestnictwu w projekcie uczniowie przełamią stereotypy przypisywane różnym kulturom i nacjom – uważa Anna Prokop, nauczycielka historii w Czachowskim i koordynatorka projektu. – Zwalczanie uprzedzeń poprzez poznanie innych kultur i religii ułatwi licealistom wzajemne poznanie się i szacunek, co przełoży się na ich pozytywne relacje z ludźmi spotykanymi poza granicami naszego kraju, jak i tymi, którzy do Polski przyjeżdżają – podkreśla.

Podobne debaty organizują uczniowie z ponad 30 szkół w całym kraju. Po zakończeniu będą prezentowali raporty z ich przebiegu na portalu poświęconym dziedzictwu polskich Żydów www.polin.org.pl

Radomianie mają szansę na kontynuowanie projektu. Na stronie internetowej www.pamiec.fodz.pl można zagłosować na najciekawszy z zaproponowanych przez młodzież tematów debat. W trzech szkołach, których tematy otrzymają najwięcej głosów, zostaną zorganizowane debaty o charakterze ogólnopolskim.

– Na razie jesteśmy na drugim miejscu. Szanse mamy duże, ale liczy się każdy głos – mówi Anna Prokop.

Radomian znacznie wyprzedzają uczniowie ze Śląska z tematem: czy można mówić o śląskiej tożsamości narodowej. Ma ponad 14 tys. głosów. Na radomski temat głosowało na razie prawie 900 osób. To daje nam bezpieczną przewagę nad trzecim w kolejności tematem: Dlaczego niewielka, ale aktywna grupa ludzi ogarniętych nienawiścią, może nadawać ton w sprawowaniu władzy w polityce, w mediach, w wypowiedziach na forach dyskusyjnych w Internecie?

Agata Tomaszewska, koordynatorka europejskich debat o wartościach przyznaje, że śląski temat od początku prowadzi w rankingu. – Widać, że młodzież zachęciła do codziennego głosowania wiele osób, ale temat był liderem już dużo wcześniej – podkreśla.

Zagłosuj na III LO

Czy młodzi radomianie będą mieli szansę na udział w wielkiej debacie? Głosować na temat: Czy mniejszości stanowią zagrożenie dla polskiej kultury? można do niedzieli 23 listopada na stronie internetowej www.pamiec.fodz.pl

Źródło: Gazeta Wyborcza Radom

W „Czachowskim" podebatują o mniejszościach

Katarzyna Ludwińska
2008-11-24, ostatnia aktualizacja 2008-11-24 17:44

Licealistki z "Czachowskiego" z wynikiem 1283 głosów zajęły drugie miejsce w internetowym głosowaniu na najciekawszy temat debaty o wartościach. W poniedziałek wraz zaproszonymi gośćmi podyskutują o wpływie mniejszości na kulturę, a w grudniu wezmą udział w debacie ogólnopolskiej.

Radomskie III LO włączyło się w realizację programu „Porozmawiajmy – Europejskie debaty o wartościach". Jego pomysłodawcą i głównym organizatorem jest Fundacja Ochrony Dziedzictwa Żydowskiego. Spotkania organizowane są w ramach Europejskiego Roku Dialogu Międzykulturowego, mają propagować dialog między różnymi kulturami i społecznościami. Radomianki zdecydowały się przeprowadzić debatę na temat „Czy mniejszości stanowią zagrożenie dla kultury polskiej?".

Fot. Anna Jarecka/Agencja Gazeta

– Taki temat nasunął się nam podczas szkolenia zorganizowanego przez Fundację Ochrony Dziedzictwa Żydowskiego, w którym brali udział uczniowie z naszej szkoły i VI LO – opowiada Anna Prokop, nauczycielka historii i koordynatorka projektu.

– Na początku planowałyśmy, że dyskusja będzie dotyczyła tylko mniejszości żydowskiej – dodaje Ilona Wieczorek, uczestniczka debaty. – Ostatecznie zdecydowałyśmy się porozmawiać nie tylko o mniejszościach narodowych, ale też religijnych czy subkulturach, bo one również mają wpływ na to, jak wygląda polska kultura. Taka dyskusja będzie ciekawsza.

Do udziału w spotkaniu zaproszono gości. – Przyjedzie mazowiecki kurator oświaty, będzie reprezentant ośrodka dla uchodźców w Radomiu, przedstawiciel stowarzyszenia Romów, psycholog i pedagog szkolny oraz prezydent miasta i jego za-

stępca – wylicza Marta Sochaczewska. Na debatę przyjedzie też Agata Tomaszewska, koordynatorka całego programu.

Dziewczyny liczą, że podczas dyskusji padnie wiele ciekawych stwierdzeń i pomysłów. Po jej zakończeniu zaprezentują wnioski na stronie internetowej poświęconej dziedzictwu polskich Żydów www.polin.org.pl.

Dwa tygodnie później radomianki wezmą udział w jeszcze poważniejszej debacie. W głosowaniu na najciekawszy temat programu pokonały ponad 30 szkół z całej Polski.

– Udało się! Do głosowania namawiałyśmy wszystkich naszych znajomych – cieszy się Katarzyna Sawicka. A Anna Prokop dodaje, że od początku głosowania radomski temat cieszył się dużym zainteresowaniem. 1283 głosy dały im drugie miejsce. W nagrodę będą współorganizowały jedną z trzech debat o zasięgu ogólnopolskim.

– Na razie znamy tylko termin, debata odbędzie się 17 grudnia – mówi Anna Prokop. – Szczegóły – miejsce, temat i listę zaproszonych gości ustalimy zapewne podczas szkolnej debaty.

Na poniedziałkową debatę mogą przyjść wszyscy zainteresowani tematem. Początek o godz. 11 w małej sali gimnastycznej III LO przy ul. Traugutta 44.

katarzyna.ludwinska@radom.agora.pl
Źródło: Gazeta Wyborcza Radom

Młodzież o mniejszościach w „Czachowskim"

Katarzyna Ludwińska
2008-12-01, ostatnia aktualizacja 2008-12-01 19:15

Debata o wpływie mniejszości na polską kulturę, zorganizowana w „Czachowskim" przerodziła się w szeroką dyskusję o ekonomii, zapożyczeniach językowych i tolerancji.

Fot. Karolina Falkiewicz/Agencja Gazeta

We wczorajszej dyskusji brało udział kilkadziesiąt osób. Kolejne podobne spotkanie odbędzie się za dwa tygodnie.

Do udziału w debacie „Czy mniejszości stanowią zagrożenie dla kultury polskiej?" młodzież z III LO zaprosiła mazowieckiego kuratora oświaty Karola Semika, wójta romskiego Bolesława Kwiatkowskiego i jego córkę Małgorzatę. Przyszli też radomianie zainteresowani tematem, głównie uczniowie

innych radomskich szkół. Ciężar dyskusji początkowo przyjęła na siebie młodzież z „Czachowskiego". Drugoklasiści podzieleni na grupy zgadzających się i sprzeciwiających tezie postawionej w pytaniu próbowali ustalić, czym są mniejszości i w jaki sposób mogą wpływać na polską kulturę.

Łagodną w tonie dyskusję zaostrzyła dopiero wypowiedź jednego z widzów, który przeczytał dość długi apel. Przekonywał w nim, że mniejszości powinny być izolowane, bo ich język i obyczaje mogą mieć negatywny wpływ na polską kulturę. Podkreślał, że zachowanie kultury jesteśmy winni przodkom, którzy poświęcali za nią życie. Po tych zdaniach zawrzało. Z opinią widza nie zgodzili się ani przeciwnicy, ani zwolennicy tezy.

– Uważam, że mniejszości narodowe są w większym stopniu zagrożeniem ekonomicznym, a nie kulturowym – przekonywał Piotr, który usiadł po stronie zwolenników tezy. Przekonywał, że do Polski przyjeżdża coraz więcej robotników ze Wschodu. – Młodym wykształconym Polakom coraz trudniej jest znaleźć dobrą pracę, bo pracodawcy chętnie zatrudniają obcokrajowców. Stąd tyle wyjazdów do Anglii czy Irlandii – mówił.

Kilka uczennic zwróciło uwagę, że coraz większa grupa ich rówieśników używa zapożyczeń z języka angielskiego.

– Używamy angielskich słów, choć mamy ich odpowiedniki w języku polskim – mówiły. – W tym właśnie może przejawiać się niekorzystny wpływ obcej kultury – twierdziły.

– Ale to tylko od nas zależy, czy będziemy używać polszczyzny, czy wplatać w nią amerykanizmy – nie dawała za wygraną druga strona sporu. – Uczymy się angielskiego, bo to język urzędowy wielu krajów i jego znajomość może nam się kiedyś przydać, ale to nie oznacza bezmyślnego naśladownictwa i przenoszenia do polszczyzny.

Do dyskusji włączyli się też inni obserwatorzy.

– Mniejszości to jedno z bogactw, jakie możemy wykorzystać – przekonywał Adam. – Wystarczy spojrzeć na naszą kulturę. W twórczości Mickiewicza, Słowackiego widać przecież naleciałości z kultur wschodnich – litewskiej czy ukraińskiej – a mimo to jesteśmy z nich dumni.

Zdanie licealisty potwierdziła Małgorzata Kwiatkowska, córka romskiego wójta.

– Nie narzucamy się z naszą kulturą, nie stanowimy zagrożenia dla kultury polskiej, ale możemy ją ubogacać – stwierdziła krótko.

Inni odwoływali się do zasad tolerancji, poszanowania godności i inności drugiego człowieka, ale ich apele trafiły na kolejne ostre stwierdzenie zwolennika izolowania mniejszości.

– Tolerancja to utopia – powiedział jeden z nich, ale zaraz spotkał się z ripostą mazowieckiego kuratora oświaty.

– Jako dziecko i młody człowiek przez wiele lat byłem reprezentantem mniejszości. Jestem wyznania rzymskokatolickiego, a mieszkałem w Ustroniu koło Wisły, gdzie rzymscy katolicy stanowili tylko ok. 10 proc. społeczeństwa – opowiadał.

Dodał, że jego sąsiadami byli ewangelicy, świadkowie Jehowy i zielonoświątkowcy, ale wszyscy potrafili porozumieć się w ważnych dla całej społeczności kwestiach.

– Tolerancja jako pojęcie jest ideałem, w rzeczywistości jest oczywiście niedoskonała, ale warto do niej dążyć – stwierdził.

Radomska debata została zorganizowana w ramach projektu „Porozmawiajmy – Europejskie debaty o wartościach".

Za dwa tygodnie, 17 grudnia, młodzież z „Czachowskiego" jeszcze raz przeprowadzi podobne spotkanie, ale już nie o charakterze lokalnym, lecz regionalnym.

Źródło: Gazeta Wyborcza Radom

Druga dyskusja o wartościach w „Czachowskim"

kala
2008-12-15, ostatnia aktualizacja 2008-12-15 17:27

Młodzież z III LO przeprowadzi w środę drugą debatę o wpływie mniejszości na polską kulturę. Pierwsze spotkanie, które odbyło się dwa tygodnie temu, zamieniło się w dyskusję o bezrobociu, zapożyczeniach językowych i tolerancji

Druga debata to nagroda, jaką radomskie liceum wywalczyło sobie w internetowym głosowaniu. Zaproponowany przez uczniów temat został uznany przez internautów za jeden z najciekawszych. Dlatego Fundacja Ochrony Dziedzictwa Żydowskiego, która jest głównym organizatorem debat, postanowiła zorganizować szerszą dyskusję.

Środowe spotkanie rozpocznie wykład prof. Barbary Anny Markiewicz pt. „Czy tożsamość jest wartością?". Będzie on punktem odniesienia do dyskusji, która rozpocznie się godzinę później. Spotkanie zakończą warsztaty dla uczniów i nauczycieli poświęcone prowadzeniu debat i podejmowaniu tematyki dialogu międzykulturowego.

Młodzież zaprosiła m.in. prezydenta miasta i mazowieckiego kuratora oświaty – mówi Agata Tomaszewska, koordynatorka projektu.

Spotkanie rozpocznie się o godz. 10 w Mazowieckim Samorządowym Centrum Doskonalenia Nauczycieli przy ul. Kościuszki 5a. Dyskusja rozpocznie się ok. godz. 11. Mogą w niej uczestniczyć wszyscy zainteresowani tematem wielokulturowości.

Źródło: Gazeta Wyborcza Radom

Kolejna debata o mniejszościach narodowych

kala
2008-12-17, ostatnia aktualizacja 2008-12-17 17:32

Młodzież z LO im. Czachowskiego po raz drugi dyskutowała o wpływie mniejszości na polską kulturę. Środowe spotka-

nie, podobnie jak to zorganizowane przed dwoma tygodniami, przerodziło się w debatę o edukacji, gospodarce i tolerancji.

Spotkanie odbyło się w Mazowieckim Samorządowym Centrum Doskonalenia Nauczycieli. Na początku każda z grup przedstawiła swoje argumenty. Zwolennicy tezy mówiącej o tym, że mniejszości są zagrożeniem dla polskiej kultury, podkreślali, że bogatsze państwa, takie jak Francja i Wielka Brytania żałują otwarcia swoich granic i rynku pracy dla cudzoziemców. Zauważają bowiem, że pracy brakuje dla rodowitych Francuzów i Brytyjczyków, a przedstawiciele mniejszości, niezadowoleni z polityki państwa, często wywołują zamieszki. Przeciwnicy tezy przytaczali statystyki, z których wynika, że tylko 3 proc. osób mieszkających w Polsce deklaruje, że jest innej narodowości. Tak mała grupa – ich zdaniem – nie może stanowić żadnego zagrożenia.

Fot. Karolina Falkiewicz/AG

Młodzież zaprosiła do dyskusji m.in. ks. Andrzeja Tuszyńskiego, szefa Centrum Młodzieży Arka i Gerarda Figarskiego z urzędu ds. cudzoziemców. To właśnie jego wypowiedź okazała się kluczowa, kiedy dyskusja zeszła na temat edukacji cudzoziemców.

Grupa, która uważała, że mniejszości zagrażają polskiej kulturze, postulowała tworzenie osobnych klas dla dzieci imigrantów. Zdaniem uczniów z tej grupy w klasach łączonych program realizowany jest mniej sprawnie, bo nauczyciele dostosowują tempo do dzieci, które nie znają języka polskiego.

– W radomskim ośrodku przy ul. Jodłowej mieszka w tej chwili 265 osób, głównie obywateli Rosji deklarujących narodowość czeczeńską – opowiadał Figarski. – Połowa z nich to dzieci. Nauka w polskiej szkole bardzo im pomaga, szybciej się aklimatyzują, już po dwóch miesiącach zaczynają dobrze mówić po polsku – dodał. Podkreślał, że uchodźcom pomagają wolontariusze z Arki.

– Odrabiają z dziećmi lekcje, uczą polskiego, organizują zajęcia plastyczne, zabierają na wycieczki wokół Radomia, żeby pokazać im to, co mamy ciekawe – wyliczał. Zaznaczył też, że cudzoziemcy, którzy mieszkają w ośrodku, nie mogą legalnie pracować, nie są więc zagrożeniem dla polskich pracowników.

Źródło: Gazeta Wyborcza Radom